គណៈកម្មការអំណាន :

- ប្រធានកិត្តិយស : បណ្ឌិត សាស្ត្រាចារ្យ ស៊ន សំណាង
- ប្រធាន : បណ្ឌិត សាស្ត្រាចារ្យ ឡុង សៀម
- អនុប្រធាន : បណ្ឌិត អ៊ីវ ច័ន
- សមាជិក រាយការណ៍ : បណ្ឌិត ព្រុំ ម៉ល់
- សមាជិក :
    - បណ្ឌិត ឆយ យីហ៊ាង
    - បណ្ឌិត ឃិន សុខ
    - បណ្ឌិត ថោង ថែល
    - បណ្ឌិត ស៊ុំ ឈុំប៊ុន
    - បណ្ឌិត សោម សុមុនី

ក្រុមការងារ :

អ្នកចាត់ការទូទៅ : - លោក សន ពៅ
អ្នកវាយកុំព្យូទ័រ : - លោក លាង សុភាព
- មន្ត្រីវិទ្យាស្ថានភាសាជាតិ

Comité de Lecture :

- Président d'honneur : Dr Sorn Samnang
- Président : Dr Long Seam
- Vice-Président : Dr Iv Chan
- Membre rapporteur : Dr Prum Moal
- Membres :
    - Dr Chhay Yiheang
    - Dr Khin Sok
    - Dr Thong Thel
    - Dr Sum Chhumbun
    - Dr Som Somuny

ចេញផ្សាយដោយ : វិទ្យាស្ថានភាសាជាតិ នៃ រាជបណ្ឌិតសភាកម្ពុជា
អាស័យដ្ឋាន : ក្នុងបរិវេណសាកលវិទ្យាល័យភូមិន្ទភ្នំពេញ មណ្ឌល២
ផ្លូវសហព័ន្ធរុស្សី រាជធានីភ្នំពេញ ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា

Publié par : Institut de la Langue Nationale de l'A. R. C.

Adresse : Université Royale de Phnom Penh, Campus II
Boulevard de la Fédération de Russie,
Phnom Penh, Cambodge

Téléphone : 023 89 0025

E-mail : inl-rac@yahoo-com

N° 5 - Octobre 2006

មាតិកា

១. Situation and Development of Khmer Language and the Ethnic Minority Language in Cambodia ដោយ សាស្ត្រាចារ្យបណ្ឌិត ឡុង សៀម និង សាស្ត្រាចារ្យបណ្ឌិត អ៊ុំ ច័ន...ទំព័រ១

២. ពិនិត្យពិចារណាលើការប្រើប្រាស់សញ្ញាប្រយោគមួយចំនួនក្នុងភាសាខ្មែរបច្ចុប្បន្ន ដោយ សាស្ត្រាចារ្យបណ្ឌិត ព្រុំ ម៉ល់...ទំព័រ១៤

៣. Un aperçu sur le Soy par Dr. Jacques RONGIER ....ទំព័រ២៦

Situation and development of Khmer language and the ethnic minority language in Cambodia

by Professor Dr. Long Seam and Dr. Iv Chan
Institute of National Language,
Royal Academy of Cambodia

Cambodia gained its independence from France in 1953. More than a decade later, The Royal Government of Cambodia introduced the Khmer Language as an official language in public administration and in all levels of education. In 1968, Permanent National Committee of Khmerization published a French-Khmer glossary, and from then until 1975, working groups of Khmerization Committee were created one after another to adopt scientific and technical terminology which encouraged the development of khmer language up to 1975.After the closure of education institutions from1975 to 1979 Khmer Language has been revived . However, its use in administration, publication and in education institution has not been standardized. The Royal Government of Cambodia has put its effort and priority on higher education, especially in the domain of language development, which led to the establishment of the Institute of National Language (INL).

I. Development of Khmer Language.

At present, there are 11 Public and about 40 Private Institutions of Higher Education. The lack of a national policy concerning the use of National Language as a medium of instruction in the system of education as a whole and the absence of recognized standards jeopardize achievement of the general objectives of Education .

The general objectives should involved improvement of all levels of education, training of necessary manpower for development and the creation of optimum conditions to nature. There is an urgent need for a national policy concerning the use of the national language in education at all levels from primary to undergraduate. The effective use of the national language in education and for official government business requires the development of guidelines or standards for its written and spoken forms. The use of Khmer language in post secondary education developed in the 1980's but in a rather haphazard and unsystematic way. Higher Education developed their own usage norms. There is an immediate need to establish acceptable standards for the development and utilization of Khmer language.

Currently, very few Higher Education instructional materials exist in Khmer. Significant problems occur in the translations to and from Khmer including: lack of agreement by different translators, use of variable linguistic and grammatical forms and a lack of precision and a convention in dealing with new words and concepts being introduced into Khmer. There are urgent needs for more instructional material in the national language, for material about Khmer language and culture to be translated into the national language and also for recognized standards for incorporating new words into the national language. There are serious difficulties in obtaining instructional material in Khmer for Higher Education and real problem in finding translations which are sufficiently precise involving innovation being proposed and the culturally new concepts underlying such innovation for which there is rarely a corresponding word or expression in the national language. Since its establishment from 1998 the Institute of National

Language has to encourage the on-going initiatives in the development and use of the national language in all sectors of society, but especially as a medium of instruction. I N L started its work in collaborating with International Corporation of Cambodia to enhance language revitalization and multilingual education for ethnic minority groups living in Cambodia.

In the past, it was always expedient for Cambodia, like other nation in the region, to ignore social and cultural harts of language of minorities. The Constitution grants Khmer citizens to personal freedom and security, to participate in social and cultural life. If we exclude the Cham, Jarai,Rade who derive from the Malayo-Polynesian linguistic family, almost the others belong to the Mon-Khmer family. All of these groups share a similar belief system and agricultural practices, even if nowadays some families have switched to lowland rice cultivation and are more likely to adjust to the "Khmer way of life". They speak local indigenous languages, most notably varieties of Brau,Tampoun and Jarai. To find better way of responding to the needs of the development to minorities communities the first step of the institute of National Language of Royal Academic Cambodia has started a study to establish the language survey of the largest speech community or the minority language survey. INL will work in the field to prepare a language map of the minority speech communities of all provinces of the North-eastern region: Kratie, Stung Treng, Rattanakiri and Mondolkiri; the North-western: Kampong Thom, Siemreap, Preah Vihear; The western and Southern provinces of Battambang , Pursat, Kampong Speu, Takeo, Kandal, Sihanouk Ville and Koh Kong.

II- Ethnic Demographic

In 1981 there were 264-604 people belonging to ethnic minority groups living in Cambodia (National Institute of Statistics). In 1992 there were over 309-000 people in Cambodia belonging to ethnic minority groups (Department of Ethnic Minorities of the Ministry of Religious Affairs). In a survey by the Administration Department of the ministry of the Interior found a minority population of almost 443 000 in a total over 9.672.000.

Approximately ninety percent of Cambodia is Khmer.About forty ethnicminority group constitute ten percent of the population of Cambodia a Mon-Khmer-group living in the Northeast describe as hill tribes (or Khmer Loeu).There are indigenous people who are still undeveloped . At present, Cambodia has separated its ethnic group into the following categories :

1 . The ethnic minority Kuy (15,771) in Preah Vihear and Kampong Thom provinces ,Tampoun (21,189) in Rattanakiri , Kreung (12,711) in Lumphat Rattanakiri Mnong (16425) in Rattanakiri and Mondolkiri , Brau(2,585) in Rattanakiri , Mondolkiri , Boloven(Stung Treng),Pear (15,510) in Battambang , Samrae in Siemreap , Saoch in Kampot, Kraveth (3,585) in Northeast of Cambodia , Kraol (1,962) Loemoun (280) in Sen Monorom and Kratie, Kachac 1278 in Kampong Thom , Stieng (3,571) in Mondolkiri . The majority has no formal education . They can neither read nor write in their own language and have been living in remote areas .

The Khmer–Loeu (by official terminology) are of course united in that they are all highlanders who traditionally depend on a delicate relationship with the hills and forest for their livelihood, but at the same time they include many different tribes , culture , language , beliefs and socio- economic conditions. In order to achieve an equitable integration of the highland people in the sustainable development of the northeastern region of the Kingdom, it is essential that policy formulation should pay

careful consideration to this sensitivity and complexity . And if the culture and livelihood of the highland people is to be managed in sustainable way , a comprehensive national policy .

2. The Chams , are Khmer- Islam (203-881) are considered by the majority and by themselves as literate in Khmer and are fully integrated into Khmer society. The representatives of Cham communities admit themselves that they actively participate all ways and at all levels of national education offered by society. The Khmer-Islam is, like the Khmer-Loeu , is one sense a united group of Cambodian Muslims . Within the Khmer Islam . There are important different between the Cham who acknowledge in Cham heritage but who practice a more modern and orthodox from of Islam, and the Chvea who speak Khmer rather than Cham and who acknowledge a strong Malay influence on their culture and heritage .

3. The Chinese, the Vietnamese, Lao, Thai and other ethnic minority groups are Classified as minorities in Cambodia. In fact, in some parts of the Kingdom, in Kampot province, for instance, Chinese farmers have been living in villages working the soil alongside their Khmer neighbors for generation .

In 1992, the Development of Ethnic Minorities of the Ministry of Religious Affairs stated that there were over 309,000 people in Cambodia belonging to ethnic minority groups-around 3.5 percent of the total population of 8,900,000. These figures are unreliable because a large proportion of the minority population such as the Lao, Thai, Malay, Burmese, Chinese and Vietnamese was regarded as "foreign residents" rather than ethnic minorities of Cambodia.

Table1: Ethnic Groups in Cambodia according to the Department of Ethnic Minorities of the Ministry for Religious Affairs (1992).

Ethnic and minority Groups	Population	Percentage of Total
Chams	195,215	65.01
Lao	21,649	7.21
Mnong	19,000	6.33
Kuy	15,771	5.25
Tampuan	13,556	4.51
Kreung	9,368	3.12
Brau	5,286	1.76
Thai	3,976	1.32
Stieng	3,571	1.19
Kraveth	3,012	1.00
Kraai	2,677	0.89
mil	2,076	0.69
Pear	1.294	0.43
Kachac	1,282	0.43
Jorai	997	0.33
Lun	464	0.15
Loemoun	355	0.12
Poang	260	0.09
Kaning	150	0.05
Arach	100	0.03
Kachrouk	100	0.03

Saoch	71	0.02
Kola	31	0.01
Khmer Khe	10	0.00
Anang	na	na
Arab	na	na
Chong	na	na
Kachaing	na	na
Kayong	na	na
Mon	na	na
Nong	na	na
Rhade	na	na
Samre	na	na
Sispre	na	na
Thnal	na	na
Total	**300,271**	**100.00***

According to the Study of Professor Long Seam, the Mon-Khmer Language consist of:

A. Pearic.
 1.Pear (Por),
 2.Chong (Xong), Chong Leu , Chong Tr p,
 3. Samre (Samree, Samray),
 4. Saoc (Saoch, Angrak),
 5. Suoy,
 6. Khamen Boran

B. Khmer.
 1. Old Khmer,
 2. Khmer Surin,
 3. Khmer Bassac

C. Bannric.
 - North-Bahnaric (Bahnar-Sedang):
 1. Bahnar
 2. Rengao
 3. Sedang
 4. Halang
 5. Jeh
 6. Mo'no'm
 7. Kay'ong,
 8. Hre
 9. Cua
 10. Takua,
 11. Tadrah, Modra, Didra.
 - West-Bahnaric (Laven-Brao):
 1. Loven (Jru, Laven ; Boloven)
 2. Ngaheun (Hen, Nya Hon, Prou)
 3. Oi, The,
 4. Laveh (Lave)
 5. Brao, Kru'ng, Kravet,

6. Sok,
7. Sapuan,
8. Cheng (Jeng),
9. Sou (Suq, Sue).

- South-Bahnaric (Mnong-Maa):

1. Stieng
2. Mnong Central, Preh, Biat, Bundr, Burung, Dih, Budong
3. Mnong du Sud, Nong, Prang
4. Mnong de l'Ouest, Gar, Chil, Kuanh, Ro'lo'm
5. Koho, Maa, Lac, Tring
6. Chrau (jro), Trao

D. Katuic (So-Souei)

1. Katu, Thap
2. Kantu,
3. Phu'ang
4. Bru, Kaleu, Van kieu de Quang Tri, Galer, Mangkong, Tri
5. Pacoh, Phuong
6. Ta'oih (Ta Oy), Ong, Hin (Kha In)
7. Ngeq (Ngeh), Ngkriang, Khiang,
8. Kataang (Katang),
9. Kuy (Kuoy)
10. Lor, Klor,
11. Leun,
12. Ir,
13. Tong,
14. Soueu,
15. So (Kha So),
16. Alak,
17. Kasseng, Talieng,
18. Tareng.

E. Khmu (Khamou)

1. Khmu (khmu', T'eng, Câu, Clâu, Tayhay),
2. Mal (T'in),
3. Mrabri,
4. Yumbri,
5. Khao (Khang, Ai),
6. Hat (Tay Hat),
7. Puoc (Puhooc),
8. Lamet (Lemet)
9. Kha Kwang Lim,
10. Kha Kon-Ku',
11. Kha Doy,
12. Pheng (Theng, Phong).

F. Monic

1. Mon (Talaing), Old Mon, Mon Tang, Mon Te, Mon Nya
2. Niakuol.

G. Palaungic (Palaung-Wa)

1. Palaung (Pumai, Ta-ang), Nam-Hsan, Manton, Darang, Tiorai, Wah, Kyusac,

Kamkaw, Hupawng, Omachawn, Kwawnhai
2. Wa (Vu, Taloi), Son, En
3. Lawa, Umpai, Bo-Luong, Mapa, Pa-Pao (Chaobon)
4. Danaw,
5. Kawa
6. Khamed
7. Mang (Mang U),
8. Pu-Man (Bylan)
9. Pu-Ma,
10. Pale,
11. Praok.

H. Khasi.
1. Khasi (Khassia, Khosia, Kyi)
2. Lyngngam,
3. Sunteng (Pnar)
4. War
5. Battoa,
6. Amwi, Lakadong,
7. Jirang (Mynnar).

The research report presented by the center for Advanced Study as well as the numerous insights presented in the remarks of workshop panelists in the National Symposium on Ethnic Groups in Cambodia and National Multicultural Awareness make it very clear that the minority population has very diverse and complicated needs .
The diversity and the complex situation of all the ethnic minorities of Cambodia requires careful analysis of their languages and their social and cultural status in order to develop appropriate policy and mechanisms of protection for these minority . A national and comprehensive policy on ethnic minorities based on this complex situation and needs of all ethnic groups in Cambodia must be developed with the following structures and mecanism.

A national Ethnic Minorities Commission or Authority should be established. This body should be an independent national organ charged with the task of consulting and drafting proposed legislation and recommendations on policies regarding ethnic minorities in the Kingdom to be presented to the Royal Government and the National Assembly. This National Commission or Authority could be composed of representatives of the King , representatives of the Royal Government , representatives of the National Assembly, experts on ethnic minorities, representative from relevant national and international organizations, as well as representatives of all the ethnic minority groups in Cambodia .

This independent national organ will be in a position, within a constitutional and/ or governmental framework, to provide a strong voice for the interests of ethnic minority groups who are scattered across the Kingdom and have no other way of expressing their views at the national level . This National Commission could also serve as the forum for a through and on going discussion of definitions of " minorities " in the Cambodian context and other relevant issues which related to the participation and emancipation of ethnic minority groups in the development of the Kingdom .

Responsibility for dealing with the complicated situation of the ethnic groups in Cambodia is at present divided among many ministries, departments and agencies in the

Royal Government. Therefore, a Department of Minority Affairs should be established. In order to make the process of decision-making and policy implementation affecting minority groups more efficient, a Department of Minority Affairs could monitor the situation of ethnic groups, enforce relevant laws, carry out national policy and liaise with other government authorities and NGOs on issues such as educational reform, national, human rights, environmental protection. The department will become an important advocate for the social, economic, legal and environmental welfare of the ethnic minorities of Cambodia.

The government should not be expected to bear sole responsibility for the development and dilemmas of a multicultural society-the ethnic groups themselves should also be involved. The future policy on ethnic minorities should encourage active participation of all ethnic communities, reminding them of their responsibilities and the need for special efforts. It is therefore can participate in the social, political and cultural development of Cambodian society.

Therefore, a National Advisory and Consultation Platform for Minorities (NACPM) should be established. This would allow all ethnic groups in the Kingdom to actively participate in the development of the nation. As an independent national body, the NACPM will be in a position to provide strong support of the interests of all ethnic groups in Cambodia. It will advise and consult with the Royal Government (and the National Ethnic Minorities Commission or Authority and the Department of Minority Affairs) on all kinds of policy matters concerning ethnic minorities in Cambodia. This advisory body could be composed of representatives of all ethnic communities.

A National Ethnic Group Documentation Center should be established to gather reliable data on the ethnic groups of the Kingdom, building on the substantial research work undertaken by the Center for Advanced Study. This documentation center, staffed by experts in ethnic group cultures, languages and religions, would coordinate the collection of up-to-date information on ethnic groups. Its findings would be useful to government ministries for educational purposes (e.g., textbook production), and for development agencies in the planning and evaluation.

One of the important components of communication in development in social context, especially for the implementation of ethnic minorities policy, is the mass media. As an indirect medium of communication, the mass media play an important role in the life of minorities, in particular in preserving their social and cultural identities. The mass media should therefore reflect the fact that a nation like Cambodia, with about forty different ethnic groups, is a multicultural society, accommodating people from a range of backgrounds. The mass media can explicitly acknowledge the presence of members of minorities by broadcasting programs concerned with their background, cultures or countries of origin.Portrayal in the media of ethnic minorities predominantly as people with problems and in disadvantaged and undeveloped situations fail to do justice to the complexities of real life. Broadcasters should realize that the mass media's treatment of the news affects the image of members of the minorities in the public mind.

III- Formulating a Minorities Policy

As mentioned before about forty different ethnic minority groups constitute approximately ten percent of the total population of Cambodia. They have their social and cultural heritage. The complex situation of all the ethnic minorities of Cambodia requires a national and comprehensive policy based on their needs. We should consider the basic human rights, in community with other members of their group, to enjoy

their own culture, to profess and practice their own religion and the use their own language. The policies must reflect these rights by assuring that the value of educational efforts by the ethnic groups themselves by recognized and that these efforts be integrated into the larger framework of the development of a Cambodian national education system that is appropriate for a multicultural society.

Different ethnic groups are living mostly in the North-eastern part of the country Rattanakiri, Modolkiri from a socio-linguistic perspective, local peoples have been to various degrees multi lingual through traditional language contact among Brau, Tampuon and Jarai community. Now with the growing inflect of majority culture, Khmers and the trips to town by local peoples to market their produce. Khmer language contact is inevitably increasing. From an educational point of view, specialized services need to be designed specific to the needs of the ethnic minority. Few of their children have had access to formal schooling, and only a very small number have reached high school. Virtually all ethnic minority women and at least 80 percent of the men in Rattanakiri were illiterate previous to the 1997 launching of the Bilingual Non-formal Educational (NFE). In this approach, indigenous community members are trained as volunteer teachers using bilingual primers written in both the local native language and Khmer to interact fellow villagers. They are now producing literate, recording oral traditions and accessing training opportunities and further education, bother formal and non-formal, for the first time.

The Recent national literacy assessment (Supported by UNDP, and UNESCO Cambodia) conducted on a random sample of Cambodians from all provinces reports that the national literacy level is still significantly low, particularly among girls and women. Illiteracy is still almost total among the highland minorities, and the females in particular. This national survey tested 80 highland respondents of among whom they found only 5 percent of the male's literate, 76 percent completely illiterate and an additional 18 percent semi-literate. Government estimated mid- 2000 place the literacy rates of indigenous highlanders at less than 2 percent for literate females and approximately 20 percent for indigenous males (ICC 2000).

There are many reasons for the lack of basic education services in the Cambodian highlands. Most indigenous villages have no school building. The highlanders do not meet the entrance criteria for Khmer teacher training institutions. Internal corporation of Cambodia ICC and non-timber forest products (NTFP) designed and piloted a local non-formal education curriculum and community teacher-training model. The intended beneficiaries of the bilingual program are youth and adults aged 13 and up. In response to this need the national NFE mandate has expanded the original NFE target group aged 13-14 to include all out of school children of primary school age. This age range for NFE participants in Rattanakiri has been extended, and many villages have organized separate NFE classes for children.

IV. Literacy and Basic Education in Cambodia

At the beginning of the 1990s it was evident that a whole generation of Cambodian young adult had minimal or no formal schooling.This way largely due, to the nationwide disruption and closure of primary schools during the long civil war. Following the formation of the new government and the 1993 elections, the Ministry of Education, Youth, and Sports (MOEYS) together with the Ministry of Women's and Veterans' Affairs (MWVA) in Cambodia addressed the high level of illiteracy by expanding non-formal education services throughout the country. Supported by

UNICEF, the two ministries jointly designed an NFE curriculum in the Khmer language in the early 1990s, which was launched nationwide (MOEYS 1999a, 1999b). The curriculum was modeled on the Thai NFE national literacy campaign materials, which emphasize problem solving.

In addition to the expansion of NFE services, the Cambodian MOEYS reformed and strengthened the formal education sector in order to promote universal primary education throughout the country, especially for primary age school children. This strengthening of formal education services aims to produce a literate generation and reduce the need of NFE for the youth in the future. The formal and NFE efforts improved access to education throughout the lowland provinces, but, as noted above, had minimal impact on the indigenous populations in the two highlands provinces (NFED & ICC, 2000; MOEYS, 2000).

The recent national literacy assessment (supported by UNDP, UNESCO Cambodia) conducted on a random sample of Cambodians from all provinces reports that the national literacy level is still significantly low, particularly among girls and woman. Illiteracy is still almost total among the highland minorities and the females in particular. This national survey tested 80 highland respondents, of among whom they found only 5 percent of the males literate, 76 percent completely illiterate, and an additional 18 percent semi-literate. All of the females in the sample failed the literacy test. Survey findings are illustrated in Table 2.

Table:2. Ethnic Affiliation and Literacy (MOEYS 2000, 41)

ETHNIC AFFILIATION	Rates (%)					
	Male			Female		
	Illiterate	Semi-Literate	Literate	Illiterate	Semi-Literate	Literate
Khmer	23.2	28.0	48.8	44.1	26.0	29.0
Highland Minorities	76.3	18.4	5.3	85.7	14.3	0.0
Others	53.8	23.1	23.1	65.0	19.4	15.0

Clearly the literacy rate for indigenous highlanders lags for behind the national literacy rates for Cambodia, both in these survey findings, and in the Education for All 2000 assessments. The later reports 68 percent literacy national,with 51 percent female literacy (Kingdom of Cambodia, 2000; MOEYS, 1999a, 1999b, 2000; NFED & ICC, 2000). Government estimates in mid-2000 place the literacy rates of indigenous highlanders at less than 2 % for literate females, and approximately 20% for indigenous males (NFED & ICC 2000). Alternately stated, before the recent NFE interventions, nearly all of the ethnic minority women, and at least 80% of the men were completely illiterate.

At the start of the ICC& NFE project, only a handful of the men could write their own names in a given village. They generally had received informal training equivalent to first or second primary grade level in the Khmer language while serving with the police or military. Often one of these semi-literates is appointed to be the village headman. Men and women alike cannot make the simple math calculations necessary for marketing their agricultural produce or market purchases (ICC 2000).

There are many reasons for the lack of basic education services in the Cambodian highlands. Most indigenous villages have no school buildings. The few which do often have no teacher. The Khmer primary school teacher assignees often stay at their rural posting in ethnic minority villages for a only a few months before vacating their posts, citing various cultural, linguistic, and economic issues. Their monthly salary is too low to provide for their living expenses, and the cultural and linguistic gap between the Khmer teachers and the local ethnic communities is a major obstacle. The majority of the government teachers did not speak the local language, and educational materials were written only in Khmer. Teachers were larhely unfamiliar with local customs and culture, and were reluctant to live for periods in isolated indigenous villages far from their homes in lowland Cambodia. Lacking formal schooling, the highlanders do not meet the entrance criteria for the Khmer teacher training institutions. A government system for upgrading local villagers to teach primary schools was practiced from 1983-1990, but then disbanded.

V. A Pilot Program of Non-Formal Education for Highlanders

In the face of these challenges, two non-government organizations (NGOs) launched a program of non-formal education in Ratanakiri Province in 1997 with the encouragement and endorsement of the MOEYS and the MWVA. The core strategy has been to develop bilingual NFE materials and to serve as volunteer teachers in their own - communities. ICC and Non-timber Forest Products (NTFP) designed and piloted a local NFE curriculum and community teacher training model, with youth and adults aged 13-45 as the intended beneficiaries.

Almost none of the men or women in the villages surveyed could speak or read Khmer. A gender comparison of Khmer speaking ability showed total only 15% of women and fewer than 40% of males could speak some Khmer, and none of the women were fluent. The baseline survey finding nearly 70% of the males and over 90% of the females could not count money. Less than 10% of the males and none of the females could count money for marketing purposes (ICC, 2000).

Fewer than six percent of the population surveyed had ever attended government school. A further age comparison of Khmer reading ability showed that thirteen percent of people over the age of 15 were literate, but only two percent of those under 15 could read any Khmer. These men had gained literacy skills as adults during their military or police service, however, the younger generation had as yet no access to education.

The intended beneficiaries of the bilingual program are youth and adults aged 13 and up. Children and youth have been eager to join the NFE classes since the beginning of the project, however, since formal school services have not yet reached their villages, In response to this need, the national NFE mandate has expanded the original NFE target group aged 13-45 to include all out-of-school children of primary school age (NFED & ICC 2000). Thus the age range for NFE participants in Ratanakiri has been extended, and many villages gave organized separate NFE classes for children.

Students transition readily from reading their native language to reading the national Khmer language. In this way the MOEYS' goals for literacy in the national Khmer language along with indigenous cultural preservation are accomplished through the bilingual curriculum. The bilingual curriculum series enables students to learn basic reading skills in their native language before reading Khmer. Instruction begins in the vernacular, with the proportion of lessons shifting to 80% indigenous language and 20% national language (Khmer) by the end of the first module. Curriculum composition is

50% indigenous language and 50% Khmer midway through the course, and 100% Khmer by the end of the series. The Khmer language component is based on the Khmer-language NFE Highlands curriculum, described previously. Khmer dialogues and songs together with pictures introduce new Khmer vocabulary and teach oral skills together with written Khmer.

Post-literacy is an important component of any literacy program to ensure that neo-literates do not reverse to illiteracy. Library boxes and pilot community learning centers (CLCs) of village libraries are being organized in the villages together with post-literacy activities for newly literate students. Bilingual materials production for use in the CLCs and library boxes is in progress, together with teacher training in their use. Materials are printed with the national and indigenous languages side by side in what is called diglot form.

Indigenous language committees are key to program. The members receive on-the-job training to prepare curriculum based on the interests and needs of their communities. Some of the materials prepared are translated from prototypes written first in Khmer. The indigenous committees meet regularly to review these stories and incorporate them into the curriculum and village library reading materials.

In any newly written language, it is a challenge to produce written material in the mother tongue when few are literate. Conversely, it is difficult to develop reading fluency without having literature available in the language. Thus since 2000, the curriculum development and language committees have expanded their range of activities in order to assist neo-literates in producing reading materials. Writers' workshops are conducted at the community level and include villagers, teachers, and NFE students. Bilingual NFE program participants are now able to make written records in the vernacular, whether of village surveys and meetings, or recording their oral tradition. Fold tales and songs have been written in the vernacular for the first time, resulting in rich collections of indigenous knowledge, fold narratives, and oral testimonies collected from indigenous elders. These are then transcribed in the vernacular, printed, and distributed in written form. Other organizations in Ratanakiri recording oral testimony have attempted a similar process using the Khmer language. However, the rich store of local knowledge cannot be as readily recorded in Khmer as in the indigenous language.

The bilingual curricula series enables minority ethnic students to lean basic reading skills in their native language before reading Khmer. Linguistic work to formulate orthographies based on the Khmer Script has begun for Mnong and Jarai language in 2000 and 2001, Adaptation of the pilot Krung- Khmer bilingual curriculum began in early 2001 indigenous language committees for the two related dialects, Kravet and Brau, whose communities lives in Rattanakiri and neighboring Stung Treng province. This bilingual model assures access to relevant education and further appropriate community development.

Conclusion

The Institute of National Language has to enhance the development of languages in Cambodia. The Government of Cambodia encouraged the development of Khmer language by supporting the International Conference on " Research, Standardization and Promotion of Khmer Language " ,which has been held in September 7-9, 2000 and focused on the following themes: assessment of national and international research on Khmer language, standardization of orthography, scientific and technical terminology,

research on grammar, phonology and lexicography of Khmer language, old Khmer language , Mon-Khmer languages and computerization of Khmer Language .

With the participation of international and national linguists, the young researchers of Institute of National Language also put their efforts on the survey of Minority languages throughout the country, which would further facilitate minority ethnic's access to educational service. INL started the linguistic work to formulate orthographies based on the Khmer script which has began for Mnong , Jarai, Tampuon , Krung, Kraveth and Brau . Language on adaptation is the pilot bilingual curriculum for the indigenous people living in Rattanakiri and neighboring Steung Treng provinces. INL will organize comparative studies on Mon-Khmer languages and other in different families linguistic families in Cambodia by steps, which will be provided by linguists in order to get language's information and standardize the using of writing and speaking expressions, technical terminology and prepare grammar and dictionary for the development of languages in Cambodia.

References:

Ayres, David M. (2000) *Anatomy of a crisis: Education, Development and the State in Cambodia, 1953-1998 Honolulu, University of Hawaii's*

A. G. Haudricourt, Ecriture et Langues de l'Indochine, *Ethnologie de l'Union FranÇaise, II, 1953, pp. 524-537.*

Baker, Colin (1996). *Foundations of Bilingaal Education and Bilingualism,* 2nd edition. Clevedon, UK : Multilingual Matters.

Crowley, James Dale (2000). Tampuan Phonology. *Mon-Khmer Studies: a Journal of Southeast Asian Languages.* Vol. 30, 1-21.

D. K. Thomas and R. Headley, More on Mon-Khmer Sub-groupings, *Lingua* 25, 4, pp. 398-418.

Escott, Jennifer (2000). Minority Education in Cambodia: the Case of the Khmer Leu, Intercultural Education. Vol. 11, No.3, 239-251.

E. Aymonier, *Diclionnaire franÇais-cambodgien,* Saigon 1874.

Fan Hai Zat, *Les peuples Mon-khmer du Nord Vietnam* (en russe), these de candidat es-sciences, Universite de Moscou, 19

F. B. J. Kuiper, Proto-Munda words in Sanskrit, *Verhandeling der Koninklijke nederlandsche Akademie van Wetenschappen AFD.* Letterkunde, Nieuwe Recks, Deel Li, n. 3, Amsterdam, 1948, p. 1-163.

F. Mason, The Talaing Language, JAOS, 1854, pp. 277-288.

G. A. Grierson, Mon-khmer and Siamese-Chinese families, *Linguistic Survey of India,* Vol. II, Calcutta 1904.

H. J. Pinnow, The position of the Munda Languages within the Austroasiatic family, *Linguislic Comparison in South East Asia and Pacific,* London 1963.

H. J. Pinnow, A Comparative study of the verb in the Munda languages, SCAL, 1966, pp. 96-193.

ICC (2000). Report of Bilingual Classes for 2002 Cycle. Phnom Penh: Unpublished report.

Long Seam, Contacts externes des Langues Mon-Khmer , BEFEO,Tome LXX , Paris 1981 ; pp. 195 – 227 .

Pen Dareth , National Policy for Ethnic Minority and Indigenous People in Cambodia . Paper in Sub-Regional Seminar on Minorities and Indigenous Peoples in Southeast Asia, Chiang Mai,Thailand,2002 .

Th. A. Sebeok, An Examination of the Austroasiatic Language family,*Language,* 18, 1942, pp. 206-217.

ពិនិត្យពិចារណាលើការប្រើប្រាស់សញ្ញាប្រយោគមួយចំនួនក្នុងភាសាខ្មែរបច្ចុប្បន្ន

ដោយលោកសាស្ត្រាចារ្យ ត្រាំ ម៉ល់
សាស្ត្រាចារ្យភាសាវិទ្យា
រាជបណ្ឌិតសភាកម្ពុជា

សេចក្តីផ្តើម

ភាសាខ្មែរបច្ចុប្បន្នកំពុងលូតលាស់យ៉ាងខ្លាំង ទាំងផ្នែកវាក្យស័ព្ទ (ពាក្យ និង វាចាវិលាស) ទាំងផ្នែកសម្ព័ន្ធ ប៉ុន្តែ ការលូតលាស់ខ្លាំងនិងឆាប់រហ័សនេះបាននាំមកជាមួយគ្នានូវចំណុចអវិជ្ជមានមួយចំនួន រួមមានការបង្កើតពាក្យក្នុងភាពចម្រូងចម្រាស ការប្រើល្បះកម្មវាចកៈបែបបារាំង/អង់គ្លេសដែលកំពុងរកផ្លូវទៅមុខយ៉ាងតតេះតតះ ការប្រើដំណាក់ឃ្លាប្លែកៗគ្នា ។ល។

យើងមិនអាចមិនទទួលស្គាល់ថា ការលូតលាស់នេះបាននាំមកជាមួយនូវចំណុចវិជ្ជមានជាច្រើន នោះទេ ប៉ុន្តែ ក្នុងអត្ថបទនេះ ខ្ញុំមានបំណងនិយាយតែពីចំណុចអវិជ្ជមានមួយចំនួន ដើម្បីស្វែងរកលក្ខណៈសមស្របផ្អែកលើកម្មវិស័យភាព (objectivité) តាមដែលអាចធ្វើទៅបាន ចៀសអញ្ញថាភាព(subjectivité) របស់យើងម្នាក់ៗ ហើយ ខ្ញុំសុំ[១] លើកមកពិនិត្យតែបញ្ហាទាក់ទងនឹងការប្រើសញ្ញាក្នុងប្រយោគ (ឬ ហៅដោយខ្លី ថា «សញ្ញាប្រយោគ») ។ ក្នុងចំណោមសញ្ញាប្រយោគទាំងប៉ុន្មាន ខ្ញុំនឹងសិក្សាតែពីដំណាក់ឃ្លា ដែលត្រូវបានគេប្រើផ្សេងៗគ្នា ជាមួយ «និង» ជាមួយ «ឬ» ជាមួយកម្មរងទេសកាលដែលនៅខាងដើមល្បះ និង សញ្ញាប្រយោគណាខ្លះដែលបានចោទជាបញ្ហារវាងអ្នកប្រើប្រាស់អក្សរខ្មែរ ។

---

[១] សម្តេចព្រះសង្ឃរាជ ជួន ណាត បានប្រើ«សុំ»ផង «សូម»ផង ក្នុងន័យដូចគ្នា ប៉ុន្តែ លោកបានប្រើ «សុំ»ច្រើនជាង «សូម», ដូចមានជាឧទាហរណ៍ខ្លះៗ :

- "លោក លាង ហ៍បអាន ជានាយកនៃពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ បានមកសូមឱ្យខ្ញុំជួយឧបត្ថម្ភក្នុងការបោះពុម្ពគ្រា ទី៥ នេះ", (និទាន សម្រាប់បោះពុម្ពវចនានុក្រមខ្មែរ គ្រាទី ៥, ទំព័រ ង)។
- "ដល់មកកាលជាខាងចុង គ.ស. ១៩៦៧ លោកនាយកនៃពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យក្រុងភ្នំពេញ បានចាត់ការបោះពុម្ពវចនានុក្រមនេះជាគ្រាទី ៥ (...), សុំឱ្យគណៈកម្មការទាំង ៤ រូបនេះឆ្លៀតពេលធ្វើការឱ្យបានសម្រេចឆាប់បន្តិច (...)", (និទាន ដដែល , ទំព័រ ឃ & ង)។
- «លោកអគ្គលេខាធិការនៃពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ បានសុំព្រះសាសនមុនី គិម-តូរ (ចន្ទមង្គលោ) សមាជិកក្រុមជំនុំព្រះត្រៃបិដក និងលោក ញ៉ង-សឿង (...) ឱ្យទទួលបំពេញមុខងារនេះ» , (និវេទនកថា , ទំព័រ ជ)។

ខ្ញុំចាត់ទុកគម្លាត (ដំណកឃ្លា) រវាងពាក្យពីរម៉ាត់ឬកន្សោមពាក្យពីរកន្សោមថា ជាសញ្ញាដូចសញ្ញាឯទៀតដែរ ពីព្រោះគម្លាតដែលទុកលំហាពណ៌សលើក្រដាសស/ផ្ទៃរាបសម្បុពណ៌ផ្សេងៗទៅតាមពណ៌ក្រដាស/ពណ៌ផ្ទៃរាបនោះ ក៏ជាសញ្ញាដែលភ្នែកយើងមើលឃើញផងដែរ ។

សេចក្តីអធិប្បាយ

មុខ្យោគ :

សព្វថ្ងៃ គេច្រើនស្គាល់ពាក្យ «ឃ្លា» តែក្នុងកន្សោមពាក្យ «ដកឃ្លា» ។ យុវជនជំនាន់ក្រោយមិនសូវស្គាល់ន័យដើមរបស់ពាក្យនេះទេ។ តាមវចនានុក្រមខ្មែរ[២] ឃ្លាជា «ល្បះពាក្យ, ល្បះសេចក្តី ដែលមានទំនងត្រូវដកឱ្យដាច់ ឱ្យឃ្លាត : សេចក្តីមួយឃ្លា, មើលកាព្យឱ្យដឹងឃ្លា, សរសេរដកឃ្លា» ។ ន័យកំណត់ដោយការពន្យល់ដូចមានមកនេះជាន័យដើមរបស់ពាក្យ «ឃ្លា» ប៉ុន្តែ ឥឡូវនេះ គេច្រើនសំដៅទៅលើគម្លាតរវាងពាក្យពីរ/កន្សោមពាក្យពីរកន្សោម (លំហ,សម្បុពណ៌ផ្សេងៗ លើក្រដាស/ផ្ទៃរាប) តែប៉ុណ្ណោះ។

ចំពោះពាក្យ «ល្បះ» ឬ «របះ» វិញ យុវជនសព្វថ្ងៃស្គាល់តែពាក្យ «ល្បះ» ក្នុងន័យថា «សេចក្តីគ្រប់គ្រាន់មួយសង្កាត់ៗ» ក្នុងការសរសេរឬក្នុងការនិយាយស្តី គឺត្រូវនឹងន័យដើមរបស់ពាក្យ«ប្រយោគ» ហើយ គេមិនសូវស្គាល់ពាក្យ «របះ» ទេ ។

ដើម្បីទាញអារម្មណ៍សាធារណជនទៅលើន័យដើមរបស់ពាក្យ «ល្បះ/របះ» នេះ គប្បីយើងពិនិត្យការពន្យល់ក្នុងវចនានុក្រមដដែល[៣] ដូចខាងក្រោម :

- «ល្បះ (លែងប្រើហើយ) មើលក្នុងពាក្យ របះ ន. និង រះ កិ. ផង»។
- «របះ ន. ការរះឱ្យមានឃ្លា ។ ឈ្មោះវណ្ណយុត្តិមួយប្រភេទ មានរូបសញ្ញាបែបនេះ (។) សម្រាប់រះខណ្ឌឃ្លាក្នុងសង្កាត់នៃប្រយោគវែងខ្លីនីមួយៗ» ។

រីឯពាក្យ «ប្រយោគ» វិញគេនៅឮតែក្នុងកន្សោមពាក្យ «ឃ្លាប្រយោគ» ហើយ យុវជនភាគច្រើនមិនដឹងថាពាក្យ «ប្រយោគ» មានន័យច្បាស់លាស់យ៉ាងណាផង។តាំងពីយូរយារហូតមកទល់នឹងរបបខ្មែរក្រហម «ប្រយោគជាដំណើរពាក្យដែលមានសេចក្តីគ្រប់គ្រាន់មួយសង្កាត់ៗ : សេចក្តី១ប្រយោគ[៤]» គឺត្រូវនឹងពាក្យបារាំង "phrase" ឬ ពាក្យអង់គ្លេស "sentence" ឬ ត្រូវនឹងពាក្យ "ល្បះ" ក្នុងន័យដែលគេប្រើសព្វថ្ងៃ។

១ - ដំណកឃ្លា :

១.១- ការប្រើដំណកឃ្លា ជាមួយ «និង» :

១.១.១- ការប្រើដំណកឃ្លា ជាមួយ «និង » ដោយសាធារណជនទូទៅ

---

[២] វចនានុក្រមខ្មែរ បោះពុម្ពដោយពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ ឆ្នាំ១៩៦៧។

[៣] វចនានុក្រមខ្មែរ (-ដ-)។

[៤] វចនានុក្រមខ្មែរ (-ដ-)។

យើងម្នាក់ៗអាចសង្កេតឃើញថា ការប្រើដំណកឃ្លាជាមួយ " និង " មិនទាន់មានឯកភាពទេ : អ្នកខ្លះឥតដកឃ្លាទេ អ្នកខ្លះដកឃ្លាខាងឆ្វេង អ្នកខ្លះដកឃ្លាខាងឆ្វេងផងខាងស្ដាំផង អ្នកខ្លះដកឃ្លាក្នុងបែបលាយឡំគ្នា ។

(១) - ការប្រើ «និង» ដោយឥតដកឃ្លា

ការប្រើ "និង" ដោយឥតដកឃ្លាមានជាឧទាហរណ៍ ដូចខាងក្រោម :

(១.១)- «ស្ថិតនៅអូរឈើទាល (អតីតដីអភិវឌ្ឍន៍របស់ក្រុមហ៊ុនអារីស្តុត) និងដីព្រះរាជដំណាក់ (...) ។ (...) ដើម្បីធ្វើការពិនិត្យនិងធ្វើរបាយការណ៍និងស្នើសុំការណែនាំ», (អត្ថបទចុះក្នុង «រស្មីកម្ពុជា» ថ្ងៃអាទិត្យ-ច័ន្ទ ៣១-០១ ខែកក្កដា-សីហា ឆ្នាំ២០០៥ , ទំព័រ ក២ < «វិធានការការពារដីគម្រោងអភិវឌ្ឍន៍របស់ក្រសួងទេសចរណ៍និងដីដំណាក់ស្តេចនៅស្រែពេចស្រពិល»)។

(១.២)- «(...) សំឡាដែលរាប់នាមទាមបង្គ្រប់ជាជាន់ៗ តាមលំដាប់តាមថ្នាក់ ដូចពាក្យថា(...) គំរប់ប្រាំជាដើមនិងពាក្យថា ៖ (...), (ពូរ អ៊ុម , វេយ្យាករណ៍ខ្មែរ , បណ្ណាគារ **តឹម សេង** លេខ ២១២ វុក្ខវិថីខេមរភូមិន្ទ ឆ្នាំ១៩៥៨ , ទំព័រ ៥២ & ៥៣) ។

(២) - ការប្រើ «និង» ដោយដកឃ្លា ខាងឆ្វេង :

សព្វថ្ងៃគេច្រើនប្រើ «និង» ភ្ជាប់ទៅពាក្យ/កន្សោមពាក្យខាងស្ដាំ ដោយដកឃ្លាឱ្យឃ្លាតពីពាក្យ/កន្សោមពាក្យដែលនៅខាងឆ្វេង , ឧទាហរណ៍ :

(២.១)- «សូមអតិថិជនទាំងអស់ មេត្តាជ្រាប និងអនុវត្តតាមសេចក្ដីជូនដំណឹងនេះ ដោយសេចក្ដីអនុគ្រោះ», (សេចក្ដីជូនដំណឹងរបស់ក្រុមហ៊ុន AZ ក្នុងកាសែត «រស្មីកម្ពុជា» ចុះថ្ងៃពុធ ១៩ ធ្នូ ឆ្នាំ២០០៤ , ទំព័រ ក៣) ។

(២.២)- «(...) អគ្គនាយកនៃអគ្គនាយកដ្ឋានការងារនៃក្រសួងការងារ និងបណ្ដុះបណ្ដាលវិជ្ជាជីវៈ ...

គោរពជូនពី

មន្ត្រីទាំងអស់នៃនាយកដ្ឋានមុខរបរ និងហត្ថពលកម្ម និងនាយកដ្ឋានពេទ្យការងារ » , (ការជូនពរដល់ឯកឧត្តម សេង សក្កា ចុះក្នុង «រស្មីកម្ពុជា» ថ្ងៃអង្គារ ១២-០៧-០៥ , ទំព័រ ក១) ។

(២.៣)- «(...) ដោយកិច្ចសន្យាជាមួយមន្ទីរសេដ្ឋកិច្ច និងហិរញ្ញវត្ថុផងដែរ», (អត្ថបទក្នុង «រស្មីកម្ពុជា» ចុះថ្ងៃព្រហស្បតិ៍ ២៩-០៧-០៥ , ទំព័រ ក៧) ។

(៣) - ការប្រើ "និង" ដោយដកឃ្លា ខាងឆ្វេងផង ខាងស្ដាំផង

ចរន្តទី៣ប្រើ «និង» ដោយដកឃ្លា ខាងឆ្វេងផង ខាងស្តាំផង , ដូចមានជាឧទាហរណ៍ :

(៣.១)- « (...) សូមឯកឧត្តម មានសុខភាពល្អបរិបូណ៌ (...) ដើម្បីរួមចំណែក កសាង
ការពារ និង ដឹកនាំប្រទេសកម្ពុជា ឱ្យមានសុខសន្តិភាព
សំបូររុងរឿង រៀងតទៅ
គោរពជូនពរពី
លោក ថេង សេង និង ភរិយា (ប្រទេសបារាំង)
លោក ឈួន ហុង និង ភរិយា (ហុងកុង)»,
(ការជូនពរដល់ឯកឧត្តម ឧត្តមសេនីយ៍ ហេង ពៅ ចុះក្នុង «រស្មីកម្ពុជា»
ថ្ងៃព្រហស្បតិ៍ ៣០-០៦-០៥ , ទំព័រ ក១) ។

(៣.២)- « (...) ពិសេសសូមឱ្យសហជីវិនសម្រេចបាននូវស្នាដៃថ្មីៗថែមទៀត (...)»
សូមគោរពជូនពី
«សហជីវិន សហជីវិនី នៃគណៈកម្មការប្រតិបត្តិក្រុង
ការិយាល័យប្រតិបត្តិខណ្ឌ និង ការិយាល័យប្រតិបត្តិសង្កាត់» ,
(ការជូនពរដល់ សហជីវិន ម៉ម ប៊ុននាង ចុះក្នុង «រស្មីកម្ពុជា»
ថ្ងៃសៅរ៍ ០៩-០៧-០៥ , ទំព័រ ក១) ។

(៣.៣)- « (...) នាំចូលឱសថសម័យ និង បរិក្ខារពេទ្យ (...)»,
(ដំណឹងជ្រើសរើសបុគ្គលិកនៃក្រុមហ៊ុន មាស្ទ័រ ហ្វាម៉ា គ្រុប ចុះក្នុង
«រស្មីកម្ពុជា» ថ្ងៃព្រហស្បតិ៍ ០៧-០៧-០៥ , ទំព័រ ខ៣) ។

(៣.៤)- « (...) ត្រូវការជ្រើសរើសនារីម៉ាស្សា ខ្មែរ និង វៀតណាម (...)»,
(ដំណឹងជ្រើសរើសនារី ម៉ាស្សា ផ្ទះសំណាក់ ឈារី ហ្វៀអឺ ចុះក្នុង
«រស្មីកម្ពុជា» ថ្ងៃព្រហស្បតិ៍ ០៧-០៧-០៥ , ទំព័រ ខ៣) ។

(៤) - **ការប្រើ "និង" ដោយដកឃ្លា ក្នុងបែបលាយឡំគ្នា :**

ចរន្តទី៤ប្រើដំណកឃ្លាជាមួយ «និង» ក្នុងបែបលាយឡំគ្នា , ឧទាហរណ៍ :

(៤.១)- «អ្នកជំនួញ និង ពលរដ្ឋគ្រប់រូបគប្បីការពារការឆបោក ក្លែងបន្លំ និងអំពើទុច្ចរិត» ,
(ការផ្សាយដំណឹងពីមន្ទីរសារការីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ចុះក្នុង «រស្មីកម្ពុជា»
ថ្ងៃព្រហស្បតិ៍ ៣០-០៦-០៥ , ទំព័រ ក១) ។

(៤.២)- « (...) សម្របសម្រួលរវាងប្រជាសហគមន៍ជនជាតិនិងក្រុមហ៊ុនចិន (...) ។

(...) កន្លែងខ្លះសហគមន៍ទាមទារដីទំហំ៦គីឡូម៉ែត្របួនជ្រុង និងកន្លែងខ្លះទាមទាររហូតដល់១០គីឡូម៉ែត្របួនជ្រុង ។») , («រស្មីកម្ពុជា» ថ្ងៃអាទិត្យ-ច័ន្ទ ទី៣១-០១ ខែកក្កដា-សីហា ឆ្នាំ២០០៥ , ទំព័រ ក៥ < «អាជ្ញាធរនិងគណៈកម្មការអន្តរក្រសួងនិយាយខុសគ្នា» , ករណីដីរូងដីសាន ដោយ យិន លាងគង់) ។

(៤.៣)- «លោកអភិបាលក្រុងបានអះអាងបែបនេះនៅក្នុងឱកាសដែលរូបលោករួមជាមួយសហការីនិងលោកឧត្តមសេនីយ៍ ម៉ៅ សុផាន់ (...) ទៅពិនិត្យមើលការងារបង្កបង្កើនផលស្រូវ (...) ។ (...) ទម្លាក់មកតាមប្រឡាយមេកាត់តាមសង្កាត់ពងទឹក ព្រៃវែង ប្រទះឡាង និងសាក់សំពៅ ដើម្បីឱ្យប្រជាកសិករបានទឹកស្រែគ្រប់ៗគ្នា។» , («រស្មីកម្ពុជា» ថ្ងៃអាទិត្យ-ច័ន្ទ ទី០៧-០៨ ខែសីហា ឆ្នាំ២០០៥, ទំព័រ ក៣) ។

១.១.២- ការប្រើជំនាកឃ្លា ជាមួយ «និង» ក្នុងវចនានុក្រមខ្មែរ ដោយសម្តេចព្រះសង្ឃរាជ ជួន ណាត :

(១) - ឥតដកឃ្លា :

ទាក់ទងនឹងពាក្យ «និង» វចនានុក្រមខ្មែរបានពន្យល់ ដោយឥតដកឃ្លា ដូចនេះ : «(បារ. ៥) សព្ទជាសន្ធាន ជាទូន្ទសម្រាប់និយាយតពាក្យឬតឃ្លារបះពីមួយទៅមួយ ដែលមានដំណើរសេចក្ដីថា ទាំង, ព្រមទាំង, ផង, នេះផង, នុ៎ះផង : អ្នកនិងខ្ញុំ; គោនិងក្របី; ផ្ទះនេះ ផ្ទះនុ៎ះនិងផ្ទះឯណោះ; សុខនិងទុក្ខ; ទៅនិងមិនទៅ; ឱ្យនិងមិនឱ្យ; យកថានទិនផ្តិលមកផង ។ល។» ។

ក្នុងករណីផ្សេងទៀត សម្តេចព្រះសង្ឃរាជ ជួន ណាត ក៏បានប្រើ «និង» ដោយឥតដកឃ្លាដែរ , ដូចមានឧទាហរណ៍ ខាងក្រោម :

- «ខ្ញុំនិងគណៈកម្មការទាំង៤រូបក៏បានព្រមព្រៀងគ្នាជាឯកឆន្ទ: (...) » , (និទាន , សម្រាប់បោះពុម្ពវចនានុក្រមខ្មែរគ្រា ទី៥ , ទំព័រ ច) ។
- «សៀវភៅវចនានុក្រមខ្មែរភាគទី ១ នេះ នៅខ្វះមេពាក្យច្រើន ទាំងសេចក្តីអធិប្បាយនិងរបៀបរៀបមេពាក្យ ក៏មានភ្លាំងភ្លាត់ខ្លះ» ។ , (និវេទនកថា , ទំព័រ ជ) ។

(២)- ដកឃ្លាខាងឆ្វេង :

- «លោកអគ្គលេខាធិការនៃពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ បានសុំព្រះសាសនមុនី គិម-តួរ (ចន្ទមង្គលោ) សមាជិកក្រុមជំនុំព្រះត្រៃបិដក និងលោក ញ៉ង-សឿង (...) ឱ្យទទួលបំពេញមុខងារនេះ», (និវេទនកថា, ទំព័រ ជ) ។

(៣)- ដកឃ្លា ខាងឆ្វេងផង ខាងស្តាំ :

- «ស្រះ ឯ និង ឰ នេះក៏ត្រូវទុកដែរ , ប៉ុន្តែ ឰ នេះទុកសម្រាប់ប្រើបន្តិចបន្តួច (...) ,

(និទាន , ទំព័រ ក) ។

- «ត្រង់ខ ១១ និង ខ ១២ គណៈកម្មការដំបូងបង្អស់គ្រាន់តែមានយោបល់យល់ឃើញ ប៉ុន្តែ ពុំអាចបានសម្រេចដោយដាច់ខាតទេ (...) , (និទាន, ទំព័រ គ)។

(៤)- ដកឃ្លា ដោយបែបលាយឡំគ្នា :

- «ក្នុងគ្រានេះ ខ្ញុំលៃពេលម៉ោង (...) , បានដកស្រង់យកកាព្យ (...) , សុភាសិតនិងភាសិតបុរាណខ្លះ , និង កាព្យរបស់ខ្ញុំខ្លះ (...) , (និទាន , ទំព័រ ង)។

សង្កេត :

១- ក្នុងនិទាន (សេចក្តីផ្តើម) & ក្នុងនិវេទនកថា សម្រាប់បោះពុម្ពវចនានុក្រមខ្មែរគ្រាទី៥ សម្តេចព្រះសង្ឃរាជជួន ណាត បានប្រើ «និង» ដោយឥតដកឃ្លាចំនួន២ដង, ដកឃ្លាខាងឆ្វេងចំនួន១ដង , ដកឃ្លាខាងឆ្វេងផងខាងស្តាំផងចំនួន២ដង , ដកឃ្លាតាមបែបលាយឡំគ្នាចំនួន១ដង ។

២-ក្នុងឧទាហរណ៍ខាងលើទាក់ទងនឹង«ដកឃ្លាបែបលាយឡំគ្នា» ពាក្យ «និង» ទី១ភ្ជាប់កន្សោមតូចពីរឱ្យទៅជាកន្សោមធំមួយ ហើយកន្សោមធំនេះត្រូវភ្ជាប់ទៅកន្សោមធំមួយទៀត។ រវាងកន្សោមធំទាំងពីរនេះ សម្តេចព្រះសង្ឃរាជ ជួន ណាត បានប្រើ «និង» ដោយដកឃ្លាខាងស្តាំផងខាងឆ្វេងផង ព្រមទាំងមានក្បៀសផងទៀត : លោកបានចែកឋានានុក្រមពីទាបទៅខ្ពស់ : ការប្រើ «និង» បែបនេះមិនចំជាបែបលាយឡំគ្នាទេ។

១.២ - ការប្រើដំណកឃ្លា ជាមួយ «ឬ» :

១.២.១- ការប្រើដំណកឃ្លា ជាមួយ «ឬ» ដោយសាធារណជនទូទៅ

ដំណកឃ្លាជាមួយពាក្យ «ឬ» ក៏ដូចគ្នានឹងពាក្យ «និង» ដែរ ត្រូវបានគេប្រើផ្សេងៗគ្នា ដូចមានឧទាហរណ៍តទៅ :

(១) - ឥតមានដកឃ្លា :

(១.១)- «(...) ដើម្បីយកប្រាក់ទៅធ្វើអាជីវកម្មដទៃឬបំប៉ន់បែបផែនរស់របស់ម្ចាស់សាលាទាំងនោះឬយ៉ាងណានោះទេ។ (...)» , («រស្មីកម្ពុជា» ថ្ងៃអង្គារ-២៣-០៨-០៥ . ទំព័រ ក៧ < គុណភាពឧត្តមសិក្សាកង្វល់របស់មាតាបិតា ដោយ សុខ ចន្ថា ក្នុងលិខិតមិត្តអ្នកអាន)។

(១.២)- «សាលាក្រុងភ្នំពេញបានសម្រេចធ្វើការងារ (...) ដោយហ្មត់ចត់បំផុតមិនអាចអត់ឱនឬលើកលែងទោសឱ្យក្រុមបើកឡានបំផ្លាញសួនច្បារ (...)» , («រស្មីកម្ពុជា» ថ្ងៃអង្គារ-២៣-០៨-០៥ , ទំព័រ ក៦ < ស្គាល់មុខរថយន្ត២គ្រឿងដែលបើកឡើងបំផ្លាញសួនច្បារសម្តេចហ៊ុនសែន ដោយ វ៉ាម៉ន)។

(២)- ដកឃ្លាខាងឆ្វេង :

(២.១)- «(...) បើមានធ្វើលេខអាស៊ី ឬលេខអឺរ៉ុប ឬលេខអាគាំងទៀត ក៏ខ្ញុំទៅធ្វើដែរ។ (...)» , («រស្មីកម្ពុជា» ថ្ងៃសៅរ៍-២០-០៨-០៥ , ទំព័រ ក៧ <ជួយជាតិពួកយើង ដោយវ៉ូហ្សា)។

(២.២)- «(...) ខ្ញុំមិននិយាយពីតម្លាភាព ឬមិនតម្លាភាពទេ (...)», («រស្មីកម្ពុជា» ថ្ងៃសៅរ៍-២០-០៨-០៥ , ទំព័រ ក៧ < រឿងអាស្រូវដូរទីតាំងនាយកដ្ឋានផ្គត់ផ្គង់ទឹកជនបទ ដោយ យិន - លាងគង់)។

(៣)- ដកឃ្លាខាងស្ដាំ :

«(...) មន្ត្រីប៉ូលិសប្រចាំនៅក្រុងបាងកកបានឱ្យដឹងថា តទៅនឹងមានការដាក់យាមកាមតាមតំបន់ស្ងាត់ឬ ច្រកផ្លូវគ្មានមនុស្សចេញចូលច្រើន (...)» , («រស្មីកម្ពុជា» ថ្ងៃសុក្រ-២៦-០៨-០៥ , ទំព័រ ក៩ < រកឃើញតំបន់ចាប់រំលោភស្ត្រីរាប់មិនអស់មួយនៅទីក្រុងបាងកក)។

(៤)- ដកឃ្លា ខាងឆ្វេងផង ខាងស្ដាំផង :

«(...) -កំរិតវប្បធម៌ : បញ្ចប់មហាវិទ្យាល័យ ឬ សកលវិទ្យាល័យ ផ្នែក (...)» , (ដំណឹងជ្រើសរើសបុគ្គលិក ធនាគារ វឌ្ឍនៈអាស៊ីចំកាត់ ចុះក្នុង «រស្មីកម្ពុជា» ថ្ងៃអង្គារ ២៣-០៨-០៥ , ទំព័រ ខ៧)។

(៥)- ដកឃ្លា ដោយបែបឈាយឡំគ្នា :

«(...) សមត្ថកិច្ចរបស់លោកគ្មានលទ្ធភាពឬបទបញ្ជាពីអាជ្ញាធរខេត្តឱ្យដេញ ឬឱ្យសង្ឃទាំងនោះរុះរើខ្លោងទ្វារនោះចេញវិញឡើយ។ (...)» , («រស្មីកម្ពុជា» ថ្ងៃសៅរ៍-២០-០៨-០៥, ទំព័រ ក១០ < ព្រះសង្ឃផ្ដើលទៅចាប់ដីធ្វើវត្តនៅជើងភ្នំព្រះវិហារ ដោយ បាយ័ន)។

(១.២.២)- <u>ការប្រើដំណកឃ្លា ជាមួយ «ឬ» ក្នុងវចនានុក្រមខ្មែរ ក្រោមការទទួលខុសត្រូវ/ដោយ សម្ដេចសង្ឃរាជ ជួន ណាត</u> :

(១)- ឥតមានដកឃ្លា :

(១.១)- «អក្សរអឃោសៈនៅពីខាងដើមឬពីខាងលើអក្សរដែលត្រូវសម្លាប់ (...)» , (និទាន, សម្រាប់បោះពុម្ពវចនានុក្រមខ្មែរគ្រាទី ៥, ទំព័រ ខ)។

(១.២)- «កិរិយាសព្ទឬគុណសព្ទទោល (...) មិនតម្រួតឬមិនគ្រវាត់ (...)» , (និទាន, ទំព័រ គ)។

(១.៣)- «កិរិយាសព្ទឬគុណសព្ទដែលមានអក្សរតម្រួតឬផ្ញើជើង (...)» , (និទាន, ទំព័រ គ)។

(២)- ដកឃ្លា ខាងឆ្វេងផង ខាងស្ដាំផង :

(២.១)- «(...) កុំប្រើជា ឱយ ឬ អោយ ព្រោះសម្ដីខ្មែរយើង (...)» , (និទាន, ទំព័រ ក)។

(២.២)- «(...) សំឡេងជា អោវ ឬ អៅ នេះក៏ត្រូវទុក (...)» , (និទាន , ទំព័រ ខ)។

(២.៣)- «(...) សម្គម ឬ សំគម , សម្ដី ឬ សំដី ជាដើម (...)» , (និទាន , ទំព័រ ឆ)។

(២.៤)- «(...) ជា កិរិយាសព្ទ ឬ នាមសព្ទ ជាដើម (...) ។ (...) ភាសាអ្វី ឬ ក្លាយចេញមក ពីភាសាអ្វី, (...)» , (សេចក្តីប្រាវព្វរបស់ក្រុមជំនុំរៀបចំវចនានុក្រមខ្មែរ , ទំព័រ ថ)។

(២.៥)- «ការ ៤ ន. (បា. សំ. កាយ៌ ឬ ការ្យ) កិច្ច ឬ អំពើដែលត្រូវធ្វើ (...)» , (វចនានុក្រមខ្មែរ បោះពុម្ពដោយពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ ឆ្នាំ១៩៦៧)។

(២.៦)- «ការពារ កិ. ឃាត់ខាំង , រាំងរា , មិនឱ្យសត្រូវចូលដល់ខ្លួន ឬ ដល់លំនៅ (...)» ,' (វចនានុក្រមខ្មែរ ដដែល)។

(៣) - ដកឃ្លា ដោយបែបលាយឡំគ្នា :

ក្នុងសេចក្តីពន្យល់ទាក់ទងនឹងពាក្យ «ឬ» ផ្ទាល់ ការប្រើដំណកឃ្លាមានបែបលាយឡំគ្នា ដូចនេះ : «ឬ និ. ពាក្យនិបាតសម្រាប់និយាយ ដោយសេចក្តីសង្ស័យមិនប្រាកដ, មិនដាច់ស្រេច, មិនអស់មិនហើយ : មិនមែនឬ? , មានដែរឬ?; មាសឬប្រាក់?។ ឬក៏ ពុំនោះក៏ : ថ្ងៃនេះ ឬស្អែក ឬក៏ខានស្អែក» ។

សង្កេត :

(១)- ទាក់ទងនឹងដំណកឃ្លាខាងឆ្វេង សម្តេចព្រះសង្ឃរាជ ជួន ណាត បានប្រើពាក្យ «ឬ» ក្នុងន័យផ្សេងពី «សេចក្តីសង្ស័យមិនប្រាកដ, មិនដាច់ស្រេច, មិនអស់មិនហើយ» គឺ ក្នុងន័យ «ឬក៏ ពុំនោះក៏» ដូច្នេះ ខ្ញុំគិតថា ការប្រើដំណកឃ្លា ក្នុងឧទាហរណ៍ខាងលើ មិនចំជាបែបលាយឡំគ្នាទេ។

(២)- ចំពោះករណី «ឬ» នេះ វចនានុក្រមខ្មែរបានប្រើដំណកឃ្លាខាងស្តាំផងខាងឆ្វេងផង ដ៏ច្រើនលើសលប់ជាងដំណកឃ្លាតាមបែបផ្សេងទៀត ជាពិសេស ក្នុងការពន្យល់ពាក្យ (ដូចមានក្នុងឧទាហរណ៍ខាងលើ)។

១.៣- សម្រង់ការប្រើកម្មវទេសកាលនៅដើមឈ្មោះ :

១.៣.១- ការប្រើកម្មវទេសកាលនេះ ដោយសារការណាជននូនៅ :

(១) - ឥតមានដកឃ្លា :

ការដាក់កម្មវងទេសកាលនៅដើមឈ្មោះឱ្យជាប់នឹងប្រធាននៃប្រេឌីកាត់ (< កិរិយាស័ព្ទ) មានជាឧទាហរណ៍ខ្លះៗ ដូចខាងក្រោម :

- « ទាក់ទងនឹងហេតុការណ៍ខាងលើនេះប្រភពព័ត៌មានពីអ្នកស្រុកនៅកន្លែងកើតហេតុបានឱ្យដឹងថា (...)» , («រស្មីកម្ពុជា» ថ្ងៃអង្គារ-០៩-០៨-០៥ , ទំព័រ ក៧ < ឡើងលបកូនក្រមុំគេកណ្តាលយប់ត្រូវប៉ូលីសឃាត់ខ្លួន ដោយ ពេជ្រ និល)។
- «(...)។ បច្ចុប្បន្នស្រុកមានទំនប់ស្ទាក់ទឹកចំនួនពាកន្លែង (...)», («រស្មីកម្ពុជា» ថ្ងៃអង្គារ-០៩-០៨-០៥ , ទំព័រ ក៣ < ខេត្តកំពង់ធំៈធ្វើទំនប់ស្ទាក់ទឹកនិងផ្លាស់ប្តូរទម្លាប់ធ្វើស្រែទើបអាចរំដោះបាននូវកង្វះខាតស្បៀង ដោយ រចនា)។

(២) - ដោយមានដកឃ្លា ចន្លោះកម្មវទេសកាល និង ប្រធាននៃប្រេឌីកាត់ :

- «(...) ។ បន្ទាប់មក អ្នកបើកបរបានបើកទ្វារចុះចេញពីឡានដើរធ្វើព្រងើយត្រឡប់ទៅ

កន្លែងផឹកស៊ីវិញ។ (...)», («រស្មីកម្ពុជា» ថ្ងៃអាទិត្យ-ច័ន្ទ ទី២១-២២ ខែសីហា ឆ្នាំ២០០៥ , ទំព័រ ក៦ < សែនចិនស្រវឹងឃ្លួនបើកឡានបុកកូនខ្មែរបួសធ្ងន់៥ ស្រាល ម្នាក់ ដោយ អ្នកា)។

- « ឆ្នាំ២០០៤ កម្ពុជាផលិតអង្ករបាន៤លានតោន។ (...)», («រស្មីកម្ពុជា» ថ្ងៃអង្គារ-០៩-០៨-០៥ . ទំព័រ ក៧ < ប្រព័ន្ធទីផ្សារពាណិជ្ជកម្មនៅកម្ពុជាសាំញ៉ាំច្រើន ដោយ ដកស្រង់សម្ដីលោក អ៊ុន-ប៊ុនថា អនុប្រធាននាយកដ្ឋានពាណិជ្ជកម្មក្នុងប្រទេសនៃក្រសួងពាណិជ្ជកម្ម ក្នុងសិក្ខាសាលាមួយនាក្រុងព្រះសីហនុ កាលពីដើមខែកក្កដា)។

(៣) - **ដកឃ្លា ដោយបែបលាយឡំគ្នា :**

- « ថ្ងៃមុន នាយអ្នកា លោតកញ្ឆាញ់ចេក (...)។ ថ្ងៃមុនអាក្លើខ្ញុំវារកស៊ីខាងធ្វើកុននោះ វាប៉ាវលោកអ្នកអន្ទ្រើសខាងវប្បធម៌ម៉ាតុ (...)» , («រស្មីកម្ពុជា» ថ្ងៃអាទិត្យ-ច័ន្ទ ទី ២១-២២ ខែ សីហា ឆ្នាំ ២០០៥ , ទំព័រ ក៧ < អ្នកវប្បធម៌ស្រុកយើង ដោយ រ៉ូហ្សា)។

១.៣.២- ការប្រើកម្ទេចទេសកាលនៅដើមល្បះ ក្នុងវចនានុក្រមខ្មែរ ដោយ សម្ដេចព្រះសង្ឃរាជ ជួន ណាត :

ចំពោះករណីនេះ សម្ដេចព្រះសង្ឃរាជ **ជួន ណាត** ដកឃ្លានៅចន្លោះកម្ទេចទេសកាលនិងប្រធាននៃប្រយោគ ហើយ នៅពេលខ្លះ លោកបានប្រើសញ្ញាក្បៀសថែមទៀតផង , ឧទាហរណ៍ :

- «(...)។ មុននឹងផ្ដើមការរៀបរៀង , គណៈកម្មការបានប្រឹក្សាយ៉ាងយូរ (...)» , (និទាន, ទំព័រ ក)។

-«ក្នុងការបោះពុម្ពគ្រាទី ៤ នេះ លោកអគ្គលេខាធិការនៃពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ បានសុំឱ្យអាត្មាជួយរៀបចំបន្ថែម (...)» , (និវេទនកថា , ទំព័រ ជ)។

១.៤- ទស្សនៈកលក្ខណៈសមស្រប ផ្អែកលើលក្ខណៈសម្ព័ន្ធ :

សម្ព័ន្ធវិទូដ៏ល្បីល្បាញឈ្មោះឈូអាម ឆុមស្គី បានបង្ហាញផ្លូវក្នុងការសិក្សាពីសម្ព័ន្ធ ដោយចែកល្បះជាកន្សោម ដែលមានកន្សោមនាម, កន្សោមកិរិយា និង កន្សោមនិបាត។ គេអាចចែកកន្សោមគោលទាំងនេះជាកន្សោមតូចៗតទៅទៀត ប៉ុន្តែ សន្ធានឈ្នាប់ (conjonction de coordination) មិនអាចបង្កើតកន្សោមទេ វាគ្រាន់តែជាចំណងសម្រាប់ចងកន្សោមពីរ ហើយ គេអាចចងឱ្យតឹង (ឥតដក ឃ្លា) ឬ ចងធូរៗ (ដកឃ្លាសងខាង)។ សម្ដេចព្រះសង្ឃរាជ **ជួន ណាត** បានយល់លក្ខណៈសម្ព័ន្ធច្រើន ជាងយើង តាំងពីប៉ុន្មានទសវត្សរ៍ មក ហើយ ជាពិសេសតាមរយៈការប្រើសន្ធានស័ព្ទ «ឬ» របស់លោក និង តាមរយៈការប្រើដំណកឃ្លានៅចន្លោះកម្ទេចទេសកាលដើមល្បះនិងប្រធាននៃប្រយោគ ។ លក្ខណៈសម្ព័ន្ធអនុញ្ញាតឱ្យយើងសន្និដ្ឋានថា ការដកឃ្លា

ខាងឆ្វេងសន្ធានស័ព្ទ «និង» ឬ ខាងឆ្វេង/ខាងស្តាំសន្ធាន ស័ព្ទ «ឬ» ជាទង្វើ មិនសមស្របទេ ពីព្រោះ បើគេចង់ដកឃ្លា គេត្រូវដកជាកន្សោមៗ ។

ភាសាវិទ្យាបានយកគណិតវិទ្យានិងរូបវិទ្យាធ្វើជាគំរូ ហើយ បានខ្ចីវិធីមួយចំនួនពីវិទ្យាសាស្ត្រជាក់[៥] ទាំងពីរនេះ ដូចជា អាគុយម៉ង់, ចតុត្ថសមាមាត្រ[៦] (quatrième proportionnelle), ដំណាក់កត្តារួម (mise en facteur commun) ជាដើម ។ ក្នុងសម្ព័ន្ធ គេប្រើដំណាក់កត្តារួមជាញឹកញាប់ ។ ដើម្បីជាការរំលឹកឡើងវិញ ខ្ញុំសុំលើកយកដំណាក់កត្តារួមសាមញ្ញមួយមកពិនិត្យ គឺ $a (b + c)$ ។ ដោយ a ជាកត្តារួមរបស់ b ផងនិងរបស់ c ផង គេត្រូវប្រើវង់ក្រចកដើម្បីកុំឱ្យ a ជាប់នឹង b តែម្នាក់ឯង : បើគេដាក់ដូចនេះ $ab + c$, a ជារបស់ b ម្នាក់ឯង វាមិនមែនជារបស់ c ផងទេ ។ ក្នុងសម្ព័ន្ធក៏ដូច្នេះដែរ គេមិនត្រូវដាក់កត្តារួមសម្រាប់កន្សោមពីរឱ្យជាប់នឹងកន្សោមណាមួយ តែម្នាក់ឯងនោះទេ ។ ដោយសំអាងលើអ្វីៗដែលទើបបានរៀបរាប់មកនេះ ខ្ញុំអាចសន្និដ្ឋានថា :

(១)- សម្ព័ន្ធខាងស្តាំនេះមានភាពសមស្រប : «(...) សរសេរភាសា ខ្មែរ និង អង់គ្លេស» , (< ដំណឹងជ្រើសរើសបុគ្គលិក ចុះក្នុង «រស្មីកម្ពុជា» ថ្ងៃអង្គារ-២៣-០៨-០៥ , ទំព័រ ខ៧)។

(២)- រីឯសម្ព័ន្ធនេះវិញ វាឥតមានភាពសមស្របទេ : «(...) ប្រធាននាយកដ្ឋាននេះ និងមន្ត្រីក្រោមឱវាទមួយចំនួនបានឃុបឃិតគ្នា (...)» , ពីព្រោះ កត្តារួម «បានឃុបឃិតគ្នា» ត្រូវបានគេភ្ជាប់ទៅឱ្យ «មន្ត្រីក្រោមឱវាទមួយចំនួន»តែម្នាក់ឯង, (ដកស្រង់ចេញពី «រស្មីកម្ពុជា» ចុះថ្ងៃសៅរ៍ ២០-០៨-០៥ , ទំព័រ ក១ < រឿងអាស្រូវដូរទីតាំងនាយកដ្ឋានផ្គត់ផ្គង់ទឹកជនបទ ដោយ យិន លាងគង់)។

២- សញ្ញាក្បៀស :

សញ្ញានេះត្រូវបានអ្នកប្រើប្រាស់អក្សរខ្មែរខ្លះប្រកាសមិនឱ្យប្រើដោយហេតុថា វាជាសញ្ញាខ្ចីពីក្រៅ។ ចំពោះបញ្ហានេះ ខ្ញុំសុំស្រង់ល្បះមួយរបស់សម្តេចព្រះសង្ឃរាជជួន **ណាត** មកពិនិត្យពិចារណាឱ្យឃើញថា តើលោកមានការភាន់ច្រឡំឬយ៉ាងណា ដ្បិតលោកបានប្រើសញ្ញានេះយ៉ាងសន្ធឹកសន្ធាប់ក្នុងវចនានុក្រមរបស់លោក ។ ប៉ុន្តែ មុននឹងពិនិត្យពិចារណាលើល្បះរបស់លោក ខ្ញុំសុំរំលឹកថា សញ្ញាប្រើក្នុងប្រយោគ (ឬ សញ្ញាប្រយោគ) បង្កើតដោយបុព្វបុរសខ្មែរ មានតែមួយចំនួនតូចដូចសញ្ញាខណ្ឌ, សញ្ញាខណ្ឌចប់, បរិយោសាន, ដំណកឃ្លា, បេយ្យាលៈ, សញ្ញាចុចពីរគូស,...។រីឯសញ្ញាឯទៀត ចំនួន២៥ ជាសញ្ញាខ្ចីពីក្រៅ រួមមានសញ្ញាបូក, សញ្ញាសង, សញ្ញាស្មើ, អត្ថន្តរៈ, វង់ក្រចក, វ៉ាត់, ឃ្នាប, សញ្ញាសួរ, សញ្ញាឧទាន, ព្រួញ ។ ល។

---

[៥] គេច្រើនហៅវិទ្យាសាស្ត្រទាំងពីរនេះ (គណិតវិទ្យានិងរូបវិទ្យា) ថា ជាវិទ្យាសាស្ត្រពិត ដូច្នេះ វិទ្យាសាស្ត្រឯទៀតៗ (ដូចវិទ្យាសាស្ត្រសេដ្ឋកិច្ច, វិទ្យាសាស្ត្រនយោបាយ, ភូមិវិទ្យា, ប្រវត្តិវិទ្យា, ភាសាវិទ្យា ,...) ជាវិទ្យាសាស្ត្រក្លែងក្លាយ ។ ដើម្បីចៀសបញ្ហាដែលអាចចោទឡើងបែបនេះ ខ្ញុំសុំប្រើកន្សោមពាក្យ «វិទ្យាសាស្ត្រជាក់» ជំនួសកន្សោមពាក្យ «វិទ្យាសាស្ត្រពិត» វិញ ។

[៦] ពាក្យ «ចតុត្ថសមាមាត្រ» ជាវាក្យសព្ទខ្ចីពីវចនានុក្រម បារាំង-ខ្មែរ របស់លោក តិប យក់ & ថាវ គន្ធ បណ្ណាគារ ម៉ុន ឆាង, ភ្នំពេញ, ១៩៦៤ (សូមមើលពាក្យ "proportionnel") ។

២.១- សម្រង់សេចក្ដីមួយល្បះ របស់សម្ដេចព្រះសង្ឃរាជ ជួន ណាត ដើម្បីជាឧទាហរណ៍ :

នេះជាល្បះដែលខ្ញុំបានបង្អើបនៅកថាខណ្ឌខាងលើ : «ក្នុងសិលាចារឹក ខ្មែរបុរាណច្រើនប្រើ រ ពេញតួ, សម្រាប់ប្រើដាក់លើអក្សរចុង[៧] ដើម្បីធ្វើអក្សរតួដើមបន្ទាប់នោះឱ្យមានសូរសំឡេងញ៉រ, ប្រើចំពោះតែភាសាសំស្រ្កឹតឬសំស្រ្កឹតក្លាយ[៨], ដូចជា គ៌ភ៌ , ទុគ៌ត , ទុព៌ល , ធម៌ , បព៌ត , ព័ណ៌ , ធម៌អាថ៌ , ជាដើម ; ប៉ុន្តែបើមាន ដែលទើសពិបាកសរសេរនោះ ត្រូវដាក់អក្សរ រ ពេញតួពីលើជើងអក្សរខាងចុងវិញ, ដូចជា ទ្ធ្រិក្ស , មូ្ត្រ , រាមកេ្ត្រ, តិ្រយ , អន្សតិ្រយ ជាដើម; ចួនកាល មិនមានស្រះទើសទែងទេ ប៉ុន្តែ គួរឱ្យច្រឡំពិបាកអានក៏ត្រូវ ដាក់តួ រ លើ ជើងអក្សរខាងចុងបានដែរ, ដូចជា កម៌និ , អស្ចារ្យ៍ , អាចារ្យ៍ , ប្រើជា ក័រ្មន , អស្ចារ្យ, អាចារ្យ ជាដើម(ប្រើ សម្រួលឱ្យងាយមើលងាយថា) ។ បើមានអក្សរ រ ជាតួប្រកបពីខាងចុង , នឹងប្រើជា *របាទ* (រេផៈ) នេះផង ពុំបានឡើយ , ដូចជា ជ័រ , ដើមសង្ហ៊ុរ , ញ៉រ , ទទ័រ ជាដើម (សរសេរយ៉ាងនេះត្រឹមត្រូវ ហើយ) កុំសរសេរជា ជ័រ៌ , ...ទទ័រ៌ ឬ ជារ៌ , ... ទទារ៌ ឬក៏ ជារ៌ , ... ទទារ៌ ដូច្នេះឡើយ» ។

២.២- ការវិភាគពិចារណា :

សម្ដេចព្រះសង្ឃរាជ **ជួន ណាត** ប្រាកដជាបានពិចារណាគ្រប់ជ្រុងជ្រោយលើបញ្ហាអក្សរសាស្ត្រខ្មែរ , លោកប្រាកដជាបានឈ្វេងយល់ថា ខ្មែរបានខ្ចីសញ្ញាប្រយោគពីក្រៅជាច្រើន ដូច្នេះហើយ លោកឥតមានគំនិតចង្អៀតចង្អល់ទេ លោកបានប្រើសញ្ញាក្បៀសជាច្រើន។

បើលោកមិនប្រើសញ្ញានេះនៅកន្លែងខ្លះ ហើយ ប្រើតែដំណកឃ្លា ដូចអ្នកខ្លះគេចង់បាននោះ លោកក៏អាចធ្វើបានដែរ ប៉ុន្តែបញ្ញាញាណរបស់យើងមិនអាចមិនទទួលស្គាល់ថា ល្បះរបស់លោក (ដែលក្នុងនោះមានប្រើសញ្ញាក្បៀស) មានភាពច្បាស់ល្អជាងការប្រើតែដំណកឃ្លានោះទេ។

ម្យ៉ាងទៀត កន្សោម «ប្រើចំពោះតែភាសាសំស្រ្កឹតឬសំស្រ្កឹតក្លាយ» ត្រូវបានសម្ដេចព្រះសង្ឃរាជ ដាក់សញ្ញាក្បៀសអមសងខាងពីព្រោះលោកទុកសេចក្ដីរបស់កន្សោមនេះ ជាសេចក្ដីបញ្ជាក់បន្ថែមដែលតាមធម្មតា គេប្រើវង់ក្រចក[៩]។ បើគ្មានវង់ក្រចកឬសញ្ញាក្បៀសនៅសងខាងទេ កន្សោមនេះ ត្រូវភ្ជាប់ទៅពាក្យទាំងប៉ុន្មាននៅខាងស្ដាំៈ ក្នុងករណីនេះ ល្បះមានន័យប្លែកបន្តិចពីន័យដែលលោកចង់បង្ហាញ។

---

[៧] ដោយយើងគ្មានលទ្ធភាពដាក់អក្សរ រ ពេញតួលើតួអក្សរឯទៀត សូមសាធារណជនជ្រាបថា គឺនៅកន្លែងដែលមានសញ្ញារបាទនេះហើយ ដែលខ្មែរបុរាណដាក់អក្សរ រ ពេញតួ។

[៨] សូមមើលពាក្យ «របាទ» ក្នុងវចនានុក្រមខ្មែរ (ជ.ណ.ម) ។

[៩] វង់ក្រចកក៏ជាសញ្ញាខ្ចីពីក្រៅមកខ្មែរ។

យោបល់សរុប :

ក្នុងអត្ថបទដែលមានចំណងជើងថា : «ពិនិត្យពិចារណា លើការប្រើប្រាស់សញ្ញាប្រយោគមួយចំនួនក្នុងភាសាបច្ចុប្បន្ន» នេះ ខ្ញុំបានខំស្វែងរកលក្ខណៈកម្មវិស័យ ដើម្បីបង្ហាញឱ្យឃើញថា តើគួរសរសេរបែបណា ដើម្បីឱ្យមានភាពសមស្របតាមលក្ខណៈសម្ព័ន្ធ និង ដើម្បីបង្ហាញឱ្យឃើញស្រួលៗថា តើសញ្ញាប្រយោគណាខ្លះជាសញ្ញាខ្ចីពីក្រៅ ។ ខ្ញុំបានខំពិនិត្យឱ្យបានគ្រប់ជ្រុងជ្រោយ ប៉ុន្តែ ការខ្វះចន្លោះ ប្រាកដជានៅមាន ដូច្នេះ មានតែការពិគ្រោះយោបល់គ្នាទេ ទើបអាចឱ្យយើងដើរផ្លូវត្រូវ ។ ខ្ញុំបានខំចៀសអញ្ចាថាភាព ប៉ុន្តែបើមាននៅសេសសល់ សូមមេត្តាជួយរំលឹកផង ។

គន្ថនិទ្ទេសសង្ខេប

ស្នាដៃមូលដ្ឋាន :

- Chomsky Noam, Aspects de la théorie syntaxique, Editions du Seuil, Paris;
- Chomsky Noam, Structures syntaxiques, Editions du Point, Paris;
- Pottier Bernard, Introduction à l'étude des structures grammaticales fondamentales, Publication de la FLSH de Nancy, France;

ឯកសារសម្រាប់ស្រង់ឧទាហរណ៍ :

- ពូវ អ៊ុម, វេយ្យាករណ៍ខ្មែរ, បណ្ណាគារ គីម សេង ភ្នំពេញ , ១៩៥៨ ;
- រស្មីកម្ពុជា , សារព័ត៌មានប្រចាំថ្ងៃ ភ្នំពេញ (ខែកក្កដា &ខែសីហា ឆ្នាំ២០០៥)។

ជាស្នាដៃមូលដ្ឋានផង & ជាឯកសារសម្រាប់ស្រង់ឧទាហរណ៍ផង :

ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ , វចនានុក្រមខ្មែរ (ក្រោមការទទួលខុសត្រូវរបស់សម្តេចព្រះសង្ឃរាជ ជួន ណាត) ភ្នំពេញ , ១៩៦៧។

UN APERÇU SUR LE SOY

Jacques RONGIER

Phnom-Penh,Mars 2004

Le **souy** (suoy) est une langue péarique du groupe mon-khmer de la famille austro-asiatique (austro-asiatique > mon-khmer > mon-khmer oriental > péarique > péarique occidental > souy)>). Il est parlé au Cambodge dans l'Oral, province de Kampung Spii, commune de trɔpean Coo, à environ 80 km de la ville de Kampung Spii. Cette commune est sur le point d'être divisée en deux : Trɔpean Coo et C?ɛn . C'est dans la future commune de C?ɛn que vivent les locuteurs souy. Ceux-ci se répartissent dans cinq villages:

Phum Potriə
Phum Kao Dountey
Phum Tanəl
Phum Traan
et Phum cambak .

Les autres langues péariques, toutes parlées au Cambodge, sont :

. lə **s?otch** (sa?och, sauch, saotch) (péarique occidental) parlé près de Prey Nup. En 1981, Wurm et Hattori, évaluaient la population s?otch à 500 individus. Aujourd'hui, le s?otch n'est plus parlé que dans 19 familles et il est en voie d'extinction. Les enfants ne parlent pas.

. le **samre** (péarique occidental), qui était parlé au nord de Siem Reap autour du temple Bantay Samre, est, d'après nos recherches, aujourd'hui éteint. Wurm et Hattori avancaient, en 1981, le chiffre de 200 locuteurs.

. le **somray** (péarique occidental), toujours selon Wurm et Hattori (1981), comptait en tout, environ 2000 locuteurs tout autour de Phum Tasanh et le long de la rivière Tanyong autour de Phum Pra Moi.

. le **chong** (chawng, shong, xong) (péarique occidental) est parlé au Cambodge à la frontière de Thailande au sud-est de Chanteburi dans la province de Pursat. Wurm et Hattori(1981) évaluaient la population chong à environ 5000 personnes au Cambodge et 500 en Thailande. Le chong serait très proche du somray et probablement aussi du souy.

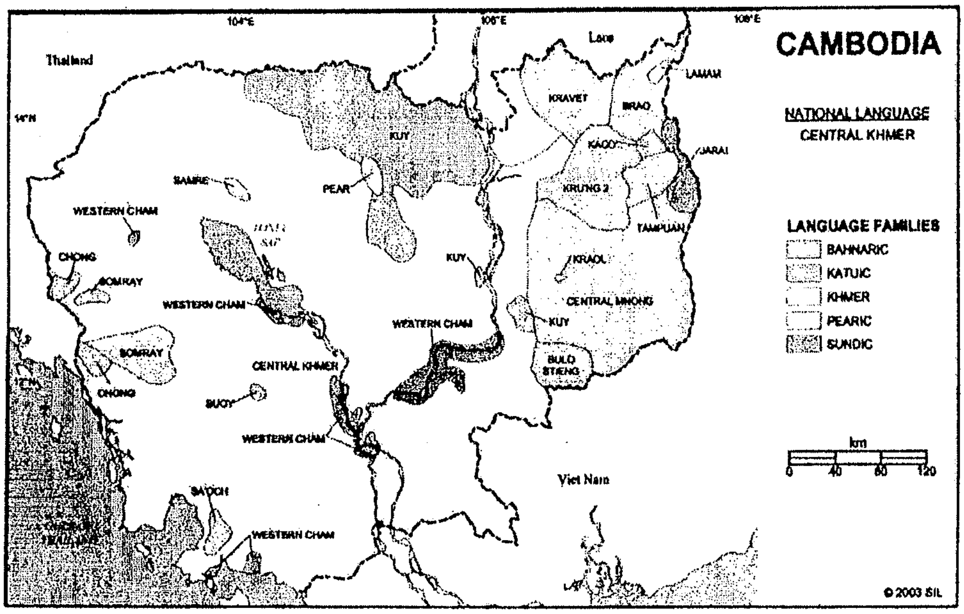

En 1981, Wurm et Hattori faisaient état de 200 locuteurs souy (Ethnologue, 24/01/2000). A la date du 5 octobre 2003, on dénombrait **969 Souy** dont 476 de sexe masculin et 493 de sexe féminin répartis en 214 familles. Les Souy se désignent eux-mêmes par le terme **Sə?uŋ**, à rapprocher probablement de ''chong''. Quant à la langue, on ne lui connaît pas d'autre désignation que [suu?i]. Cette langue est en voie de disparition : les enfants la comprennent mais ne la parlent plus. Tous les Souy sont soit bilingues (souy/khmer), soit monolingues entièrement khmérisés. Il en résulte que les locuteurs actuels utilisent de plus en plus de termes khmers, passent constament d'une langue à l'autre et finissent par mélanger les deux. De plus, il semble qu'il n'y ait pas d'homogénéité au niveau de la prononciation. Les plus jeunes plus en 30 ans réalissent de moins en moins le registre de voix pharyngalisée. Notre première informatrice ne devait pas avoir une conscience très claire du lexique authentiquement souy comparé au lexique khmer. Ses données,

contrôlées par notre informateur de référence, ont dû être dékhmérisées. Par contre le lexique fourni par la plus âgée (la soixantaine) n'a pas été remis en cause.

L'enquête sociolinguistique a été effectuée lors de deux missions de l'Académie Royale du Cambodge, par Prum Moal, Chom Sonnang, By Sokkong et Meakh Bora, et le recueil des données linguistiques par moi-même, le 5 octobre et le 6 décembre 2003, et le 14 février 2004.

Bien que la langue de travail ait été le khmer, les entrées lexicales et les textes ont été pensés à partir du français puis traduits en khmer. Les textes ont été élaborés de façon à tester un certain nombre d'universaux de langage en partant d'intentions de signifier. L'avantage des textes est que les informateurs se fatiguent moins vite que lorsqu'on les assomme de listes de mots ou de phrases "grammaticales" qui n'ont pas de rapport entre elles et risquent de n'avoir ni queue ni tête. De plus les textes apportent un lexique non négligeable. Leurs traductions ont été exhaustivement analysées sur place avant de prendre congé de l'informateur de référence.

Nous allons présenter :

1. un aperçu succinct des réalisations phonétiques
    - 1.1. la syllabe
    - 1.2. les voyelles brèves
    - 1.3. les voyelles longues
    - 1.4. les diphtongues
    - 1.5. les consonnes
    - 1.6. les consonnes finales
    - 1.7. les groupes de consonnes
    - 1.8. les syllabes pharyngalisées
2. le système de transcription adopté.
3. l'ensemble de lexique recueilli, incluant des expressions .
4. les textes phrases par phrases avec mot-à-mot et traduction .
5. Remarques concernant les variantes de traductions

1. un aperçu succinct des réalisations phonétiques

1.1. la syllabe

V : Voyelle
D : Diphtongue
Vph : Voyelle pharyngalisée
C : Consonne

La syllabe souy est constituée selon les schémas suivants :

CVV	[kla:]	*(crier)*
CVC	[çʰɑʔ]	*(cracher)*
CD	[taɛ]	*(thé)*
CDC	[tʰiɜt]	*(se coucher)*
CVph	[tʰeˤe]	*(terre)*
CVphC	[pʰɔˤɔn]	*(quatre)*
CCVV	[pʰli:]	*(fruit)*
CCVC	[pruh]	*(blanc)*
CCVD	[tᵊŋa:l]	*(front)*
CCVph	[tʰmɑˤɑ]	*(pierre)*
CCVphC	[ko:ˤɲ]	*(long)*
CCD	[ksaɛ]	*(corde)*
CCDC	[pruɜh]	*(semer)*
CCVVC	[kʰlɑ:ŋ]	*(os)*

On constate qu'aucune syllabe ne peut commencer par une voyelle. Par ailleurs, le [ᵊ] épenthétique ne doit pas être considéré comme centre de syllabe. [sᵊpiˤi] *(quoi ?)* constitue une seule syllabe. La réalisation [spiˤi] est également courante.

La plupart des mots bisyllabiques semblent formés par adjonction de préfixes ou d'infixes qui ont plus ou moins perdu leur signification d'origine. La première syllabe a alors pour schémas Cə, CVC ou CrV dont la voyelle V est neutralisable et la consonne [r] souvent effacé.

Schémas «Cə» et «Crə»

[pəçan] *(lune)*
[kətra:] *(griffe)*

[srəma:l]	*(puce)*
[krəßat]	*(lancer)*
[prəʔap ti:]	*(main)*
[trənɜp siiŋ]	*(chaussure)*

Neutralisation de la voyelle

[pɔŋho:jç]	/ [pəŋho:jç]	*(tuer)*
[runtah]	/ [rəntah]	*(tonnerre)*
[ɓɑŋßɜl]	/ [bəŋßɜl]	*(tourner)*
[ɓɑɲrɪɜn]	/ [ɓəɲrɪɜn]	*(enseigner)*
[kɔnle:ɲ]	/ [kənle:ŋ]	*(endroit)*
[kɔmlaŋ]	/ [kəmlaŋ]	*(fort)*
[çumrɪɜp]	/ [çəmrɪɜp]	*(informer)*
[kɔmplɪɜŋ]	/ [kəmplɪɜŋ]	*(joue)*
[prɑmaɲ]	/ [prəmaɲ]	*(chasser)*

Effacement de [r]

[prəɗap]	/ [pəɗap]	*(outil)*
[trəçak]	/ [təçak]	*(froid, frais)*
[prəhɛɛl]	/ [pəhɛɛl]	*(peut-être)*

La consonne finale de l'affixe ne peut être qu'une nasale ([n], [ŋ], [ɲ] ou [m]).

[n] apparaît devant une dentale [d] ou [t] ou la latérale [l] :

[kəndɑ:p]	*(gerbe)*
[çəntaŋ]	*(petit banc traditionnel)*
[kəntu:t]	*(nez)*
[kənle:ɲ]	*(endroit)*

[ɲ] devant la palatale [ç] :

[kəɲcak]	*(glace, miroir)*

[ŋ] devant la vélaire [k], la vibrante [r], la bilabiale fricative [ß] ou une glottale [ʔ] ou [h] :

[səŋkra:m]	*(guerre)*
[ɓəŋrɪɜn]	*(enseigner)*

[ɓəŋßɜl] *(tourner)*
[pəŋho:jç] *(tuer)*
[çəŋʔiɛt] *(étroit)*

[m] devant une occlusive bilabiale [p], [pʰ] ou [b], la dentale [n], la latérale [l] ou la vibrante [r] :

[kɔmplə:ŋ] *(fusil)*
[kəmpʰuɜn si:ŋ] *(mollet)*
[təmbu:l] *(toit)*
[tɔmnɜ:] *(voyage)*
[kəmlaŋ] *(fort)*
[çəmriɜp] *(informer)*

D'autres contextes sont probables mais nous nous appuyons uniquement sur les attestations fournies par notre corpus. En tout cas, ces régularités laissent penser que la nasale finale de la première syllabe d'un mot bisyllabique constitue un seul phonème /n/ qui a pour réalisation [n], [ŋ], [ɲ] ou [m] au moins dans les contextes indiqués ci-dessus.

Les mots d'emprunt bisyllabiques tendent à calquer leurs réalisations sur le modèle des bisyllabiques à affixes. Ainsi, [ma:si:n] (machine) tend à se réaliser [məsi:n] ou [məsin].

1.2. les voyelles brèves

	Voyelles antérieures	Voyelles centrales	Voyelles postérieures
fermées	i ?in *(avoir)* sliŋ *(aîné)*		u pruh *(blanc)*
fermées non ATR	ɩ ɩŋ *(moi)* ŋɩç *(verge)* kɩ? *(petit)*		ʊ jʊɲ *(bois)*
semi-fermées		ə kəp *(corps)* asəm *(homme)*	
semi-ouvertes	ɛ kɛh *(pot)*	ɜ kɜl *(s'asseoir)*	ɔ tɔp *(dire)*
ouvertes	a sat *(animal)*		ɑ tɑŋ *(maison)*

1.3. les voyelles longues

	Voyelles antérieures	Voyelles centrales	Voyelles postérieures
fermées	**i:** **si:** *(serpent)*	**ɨ:** **sɨ:t** *(essuyer)* **rəsɨ:** *(tige de bambou)*	**u:** **spu:** *(canne à sucre)*
semi-fermées	**e:** **re:n** *(parler)* **te:w** *(acheter)* **se:** *(sentir)*	**ə:** **ŋə:p** *(se lever)*	**o:** **po:** *(toi)*
semi-ouvertes	**ɛ:** **kɛ:** *(aboyer)*	**ɜ:** **hɜ:j** *(déjà)*	**ɔ:** **jɔ:** *(regarder)*
ouvertes	**a:** **ha:m** *(sang)*		**ɑ:** **jɑ:** *(balcon avec toit)* **hɑ:p** *(manger)*

1.4. les diphtongues

à partir de voyelles antérieures	à partir de voyelles centrales	à partir de voyelles postérieures
iɜ kʰiɜw *(bleu)* iɛ liɛt *(poule)*	iɜ kiɜt *(être malade)* liɜn *(vite)*	uɜ çuɜj *(aider)* kbuɜn *(tuile)*
ea pʰlean *(poutre)* eɜ teɜk *(conduire (des animaux))*	əa məat *(oeil)* rəap *(compter)*	oa thoa *(livre)*
	aɛ paɛt *(couteau)* aɜ taɜ *(est-ce que...?)* aɔ paɔt *(abattre)* taɔm *(attacher)*	

	Bilabiales	Dentales	Palatales	Vélaires	Pharyngale	Glottales
occlusives	p paˤa *(deux)*	t ta:p *(chercher)*	c cɑ:ʔ *(vomir)*	k kah *(mordre)*		ʔ ʔan *(ceci)*
	pʰ pʰa:p *(cassé)*	tʰ tʰuh *(chaud)*	cʰ cʰe:w *(creuser)*	kʰ kʰe:n *(enfant)*		
	ɓ ɓɜŋ *(lac)*	ɗ ɗɔh *(croître)*				
fricatives	ß ßa:ʔ *(louche)*	s si: *(serpent)*	j jɔ: *(regarder)*		ʕ pʰeʕe *(trois)*	h ha:m *(sang)*
nasales	m mɔ:t (cadet)	n naʔ (individu)	ɲ ɲə:p *(soulever)*	ŋ ŋiʔ *(vouloir)*		
vibrante		r rɔ:j *(cent)*				
latérale		l la:ŋ *(laver)*				

1.6 1.6. les consonnes finales

Occlusives	apico-dentale	t	mɔ:t	*(aîné, plus jeune)*
	palatale	ç	ho:jç	*(mourir)*
	vélaires	?	ta?	*(grand)*
		k	tak hɜ:j	*(déjà grand)*
	bilabiale	p	t^{ə}kɜp	*(sous)*
Nasales	bilabiale	m	nəm	*(année)*
	apico-dentale	n	?in	*(avoir)*
	palatale	ɲ	k^{h}u:ɲ	*(père)*
	vélaire	ŋ	tɑŋ	*(maison)*
Bilabiale	semi-voyelle	w	kɛ:w	*(verre)*
Palatale	semi-voyelle	j	tɑ^{ʕ}ɑj	*(avant)*
Fricative	glottale	h	pruh	*(blanc)*
Latérale	apico-dentale	l	knu:l	*(sept)*
Vibrante	apico-dentale	r	ŋɜr	*(rouge)*

1.7. les groupes de consonnes

Les seuls groupes consonantiques pour lesquels nous avons relevé une aspiration de la première consonne sont [p^{h}l], [p^{h}j], [k^{h}l], [k^{h}m], [k^{h}t] [k^{h}ç], [k^{h}j], [t^{h}n], [t^{h}ŋ] et [t^{h}m].

[p^{h}li:]	*(fruit)*	[k^{h}mah]	*(fumée)*
[p^{h}liiɲ]	*(nuage)*	[k^{h}ja^{ʕ}l]	*(vent)*
[p^{h}juh]	*(orage)*	[t^{h}ŋi:]	*(jour)*
[k^{h}lɑ:ŋ]	*(os)*	[t^{h}nɛ^{ʕ}m]	*(plante)*
[k^{h}la:]	*(route)*	[t^{h}ma^{ʕ}]	*(pierre)*
[k^{h}tej]	*(huit)*		

Mais cette aspiration n'apparaît pas dans d'autres termes tels que :

[ple:w]	*(feu)*	
[plam]	*(cinq)*	(qui se dit aussi [pram])
[pla:]	*(nouveau)*	
[kɔmplə:ŋ]	*(fusil)*	

et pour "klaa" (route), nous avons relevé les réalisations [k^{h}laa], [klaa] et même [k^{ə}laa].

La voyelle épenthétique [ᵊ] est fréquemment introduite entre les deux consonnes des autres groupes.

[kᵊna:]	*(ensemble)*
[çᵊmɑh]	*(nom)*
[çᵊbajç]	*(presser (un citron...))*
[tᵊlaʔ]	*(peau)*
[tᵊkɜp]	*(en bas)*

La consonne initiale n'est jamais aspirée dans les groupes [pr], [tr], [cr] et [kr].

kr	krən	*(tenir)*
çr	çruj	*(remuer)*
tr	trɑj	*(boeuf)*
pr	pri:	*(forêt)*

Les tableaux suivants présentent des exemples de chaque groupe de consonnes attestés dans le corpus. La deuxième consonne d'un groupe ne peut être implosive. On a donc [b] et [d] et non [ɓ] et [ɗ]. Les [ᵊ] épenthétiques en variantes libres ne sont pas transcrits et l'aspiration n'est marquée que dans les exemples eux-mêmes et non dans la présentation du groupe. Les cases vides, indiquées par * sont des possibilités qu'on pourrait attendre par comparaison avec le khmer mais pour lesquelles nous n'avons pas d'attestations.

Première consonne : [p] ou [pʰ]

pʔ	*	
pk	pkɔ:	*(tonnerre)*
pc	*	
pt	*	
pd	cap pdɜ:m	*(commencer)*
pn	*	
pŋ	*	
pɲ	*	
pj	pʰjuh	*(orage)*
pl	pla:	*(nouveau)*
pr	pruɜj	*(semer)*
ps	psa:	*(marché)*

Première consonne : [t] ou [tʰ]

t?	*****	
tk	**[tka:m]**	*(en bas)*
tp	*****	
tb	*****	
tn	**[t^{h}nam]**	*(médicament)*
tŋ	**[t^{h}ŋɛ:]**	*(écouter)*
tm	**[t^{h}mɑ^{ʕ}ɑ]**	*(pierre)*
tj	*****	
tr	**[traŋ]**	*(trou)*
tl	**[tla^{ʕ}j]**	*(large)*
tß	**[tßar]**	*(porte)*

Première consonne : [ç] ou [ç^h]

ç?	*****	
çk	**[çkar]**	*(spatule)*
çd	*****	
çp	**[çpa:?]**	*(hutte)*
çb	**[çbajç]**	*(presser (un citron))*
çŋ	**[çŋen]**	*(épouse)*
çn	*****	
çm	**[çmɑh]**	*(nom)*
çl	**[çlɑŋ]**	*(riz préparé)*
çr	**[çru:t]**	*(récolter)*

Première consonne : [k] ou [k^h]

kʔ	*	
kc	[k^hce:t]	*(mourir)*
kt	[k^htɛj]	*(huit)*
kd	[kdɑ:ŋ]	*(six)*
kp	*	
kb	[kbuɜŋ]	*(tuile)*
kn	[knuh]	*(tige de bambou)*
kɲ	*	
km	[kman]	*(venir)*
kj	[k^hja^{ʕ}a]	*(doigt)*
kl	[k^hlaʔ]	*(tomber)*
kr	[kra:ɲ]	*(alcool de riz)*
ks	[ksaɛ]	*(corde)*
kß	*	

Première consonne : s

sʔ	sʔa:t	*(joli)*
sk	skɑ:	*(sucre)*
sk^h	sk^ha:	*(savoir)*
st	sta:ʔ	*(langue)*
sd	sdaɜŋ	*(mince)*
sp	spu:	*(canne à sucre)*
sb	*	
sŋ	sŋal	*(connaître)*
sɲ	*	
sn	snɑ:p	*(tissu)*
sm	smaɜ ii	*(quand ?)*
sj	*	
sß	sßa:^{ʕ}ŋ	*(faim, soif)*
sr	sru:	*(herbe)*
sl	slɔ:ŋ	*(mâle)*

Première consonne : [l] ou [m]

Ces groupes n'apparaissent qu'avec des glottales.

mh	[mhɑ:p]	*(nourriture)*
mʔ	[mʔi:]	*(quoi ?)*
lh	[lhɔŋ]	*(papaye)*
lʔ	[lʔɑ:]	*(bien)*

Le souy possède enfin des **consonnes prénasalisées** :

nt	[nta:]	*(sous)*
	[ntu:t]	*(nez)*
ɲç	[ɲçə:ŋ]	*(inviter)*
	[ɲçaɜm]	*(arcade sourcilière)*
ŋk	[taɔh ŋku:]	*(genou)*
mp	[mpɔ:j]	*(derrière, après)*
mb	[mbaw]	*(balai)*

Un [ᵊ] épenthétique précède parfois ces consonnes (ex. [ᵊɲçə:ɲ], [ᵊmbaw]...).

1.8. les syllabes pharyngalisées

Le souy présente un registre de voix pharyngalisée mais nous avons constaté que nos informateurs ne le réalisaient pas tous de la même facon. Il semble que les locuteurs ayant dépassé la soixantaine pharyngalisent plus que ceux de la quarantaine et que les plus jeunes parlant encore le souy ne pharyngalisent presque plus. Nous ne sommes pas en mesure de dire si cette pharingalisation est pertinente ou non. Aucune opposition n'a en tout cas été trouvée. De plus n'est pas stable : elle apparaît tantôt avant, tantôt au milieu, tantôt après une voyelle longue, tantôt pas du tout. Si la syllabe est fermée et

que la consonne finale est [j] ou [w], ces dernières deviennent voyelles [i] ou [u].

[pˤa:], [paˤa], [pa:]	*(deux)*
[kˤɔ:j], [kɔˤɔj], [kɔ:ˤi], [kɔ:j]	*(longtemps)*
[kˤa:jɲ], [kaˤajɲ], [ka:ˤɲ], [ka:jɲ]	*(beaucoup)*

Nous transcrirons les formes entendues dans les enregistrements sonores (paˤa, kɔˤɔj, ka:ˤɲ).

2. le système de transcription adopté

Etant donné qu'à l'avenir, nous travaillerons essentiellement sur des textes, nous nous sommes dotés d'une orthographe pratique basée sur les remarques d'ordre phonologique qu'il nous a été possible de dégager. Toute orthographe raisonnée prend en compte divers facteurs tels que la tendance mondiale à utiliser au maximum les lettres de l'alphabet latin (choisir telle lettre de cet alphabet pour représenter tel son plutôt que le caractère de l'A.P.I. dans la mesure où il n'y a pas d'opposition au niveau de la pertinence. Ex. **b** plutôt que ɓ (b implosif), v plutôt que ß (fricative bilabiale), y plutôt que j ...), de mettre des majuscules au début des phrases et aux noms propres etc...) tout en restant proche de l'alphabet phonétique international par ailleurs.

Les symboles utilisés et les remarques relevant d'une première approche phonologique sont les suivants :

Orthographe	**A.P.I.**	
b	ɓ	(à l'initiale de syllabe)
	b	(après une nasale ou une consonne d'un groupe consonantique)
d	ɗ	(à l'initiale de syllabe)
	d	(après une nasale ou une consonne d'un groupe consonantique)
v	ß	
c	ç	
k	ʔ	(en fin de syllabe)
y	j	

Les consonnes aspirées [pʰ, tʰ, kʰ, çʰ] sont orthographiées « **ph, th, kh, ch** ».

. [ɲ] et [ç] se réalisent en finale de syllabe précédés de [j]. Ce [j] n'a aucune pertinence, nous ne le notons donc pas.

hɔɔc	*(mourir)*	se réalise	[hɔɔjç]
kraaɲ	*(alcool de riz)*	se réalise	[kra:jɲ]
luc	*(couler)*	se réalise	[lujç]

. L'aspiration de la première consonne d'un groupe consonantique n'est pas pertinente. Nous ne la marquons pas.

tnɛˤm	*(plante)*	se réalise	[tʰnɛˤm]

. Les voyelles longues s'opposent aux voyelles brèves. Elles sont marquées par le redoublement :

tɑŋ	[tɑŋ]	*(maison)*
tɑɑŋ	[tɑ:ŋ]	*(avoir peur)*

. Toute voyelle initiale d'un mot (entendu comme séquence entre deux blancs graphiques) est précédée de la glottale [ʔ]. Ce [ʔ] n'est pas pris en compte par l'orthographe.

[ʔan]	*(ceci)*	s'écrira	**an**

Par contre, cette même glottale est notée /k/ en position finale d'autant que si elle précède un terme qui commence par [h] ou par [k], elle se réalise [k] et non [ʔ].

[staaʔ]	*(langue)*	s'écrira	**staak**

Et en position médiane, précédée d'une consonne, elle conserve sa graphie "ʔ".

[sʔa:t]	*(beau)*	s'écrira	**sʔaat**

Mais précédée d'une consonne, elle n'est pas transcrite.

[poʔciə]	*(incinérer)*	s'écrira	**pociə**
[bɔʔkʊl]	*(homme)*	s'écrira	**bɔkol**
[siʔɲaʔ]	*(geler)*	s'écrira	**siɲak**
[kaʔseʔkɑ:]	*(agriculteur)*	s'écrira	**kasɪkɑɑ**

Si la première syllabe d'un mot est [ʔa] bref, elle se réalise [ʔa] et non [ʔaʔ] et elle s'orthograhie donc "a-" (ex. "ayok" (âge), "asəm" *(homme)*, "atət" (dimanche)).

En dehors des préfixes qui, la plupart du temps, sont constitués de syllabes de type **C+ə** ou **C+rə** et qui, pour cette raison, sont facilement reconnaissables, il n'existe pas de syllabes de type CV.

En conséquence, toute syllabe non finale autre que "C+ə" ou "C+rə", transcrite ouverte et brève (et n'évoquant pas un préfixe) suffit à indiquer qu'elle doit être réalisée fermée par un stop glottal même si, par ailleurs ce stop glottal a tendance à s'effacer, en particulier lorsque plusieurs syllabes de ce type se succèdent.

Toutes les diphtongues terminées par [ɜ] seront orthographiées avec un "ə" pour suivre la tendance constatée dans un certain nombre d'ouvrages traitant de langues mon-khmer (cf. entre autres le *Dictionnaire Français-Khmer* de Michel Rethy Antelme et Hélène Suppya Bru-Nut et la méthode remarquable de Franklin E.Huffman pour étudier le khmer (*Modern Spoken Cambodgian*)).

Les voyelles brèves ATR [e] et [o] ne sont pas attestées. C'est pourquoi les voyelles non ATR [ɩ] et [ʊ] seront orthographiées "e" et "o".

[kaʔsɩʔkɑ:]	*(agriculteur)*	s'écrira	**"kasekɑɑ"**
[pʊʔciɜ]	*(incinérer)*	s'écrira	**"pociə"**

. Si la première consonne d'un groupe consonantique n'est pas aspirée, un [ᵊ] épenthétique est souvent inséré entre les deux consonnes.

[sᵊpiˤi]	*(quoi ?)*
[lᵊhɔŋ]	*(papaye)*
[mᵊˤii]	*(combien ?)*
[cᵊpa:ʔ]	*(hutte)*
[tᵊŋa:l]	*(front)*
[tᵊlaˤaj]	*(large)*

C'est en particulier le cas des préfixes.

[pᵊcan]	*(lune)*
[pᵊdap]	*(outil)*
[pᵊhɛɛl]	*(peut-être)*

[r°vɜl]	*(occupé)*
[t°caʔ]	*(frais, froid)*
[m°hɑ:p]	*(nourriture)*
[t°sii]	*(écrire)*

Ce [°] sera noté [ə] dans l'orthographe :

"rəsii"	*(tube de bambou)*
"kəboop"	*(sac)*
"cəkhiin"	*(femme)*
"məhɑɑp"	*(nourriture)*

Les valeurs sémantiques des affixes n'étant pas encore toujours clairement établies, nous conservons provisoirement, dans l'orthographe, les différentes réalisations [n], [ŋ], [ɲ] et [m] du phonème /n/.

Enfin, la pharyngale [ˤ] est provisoirement systématiquement notée bien qu'a priori elle ne semble pas être pertinente.

3. L'alphabet

L'ordre alphabétique adopté suit l'ordre de l'alphabet latin. Les caractères spéciaux (non latins) suivent les caractères latins qu'ils évoquent, soit par leur forme, soit par leur réalisation. ʔ vient 1a la fin. ˤ n'est pas considéré comme une lettre. Nous le mentionnons bien qu'il n'intervienne pas dans l'ordre alphabétique. L'alphabet est donc comme suit. Lorsque la valeur phonétique est différente de celle des caractères de l'A.P.I., nous l'indiquons.

Alphabet

a		l	
ɑ		m	
b	[b] ou [ɓ]	n	
c	[ɕ]	ŋ	
ch	[ɕ^{h}]	ɲ	
d	[d] ou [ɗ]	o	[ʊ]
e	[ɪ]	oo	[oː]
ee	[eː]	ɔ	
ɛ		p	
ə	[ə]	ph	[p^{h}]
ɜ		r	
g		s	
h		t	
i		th	[t^{h}]
ii	[iː]	u	
j		v	[β]
k		w	[i, w]
kh	[k^{h}]	ʔ	[ʔ]
		ʕ	[ˤ]

4. L'ensemble du lexique recueilli (incluant des expressions) .

Le signe + indique que le terme souy est identique ou proche du khmer de sorte qu'un Khmer pourra l'appréhender immédiatement.
Le signe x indique qu'une partie de l'expression seulement est identique ou proche du khmer de sorte que l'ensemble peut être identifié grâce au contexte ; ou bien que la réalisation phonique n'est pas évidente au premier abord mais qu'elle présente un rapprochement possible avec l'équivalent khmer.

A

aa kɔɔ	ne ... pas, pas de	
aa miik	quelqu'un	
(- ?)	qui ?	
aaw	jour	
ajok	âge	+
alaa knaˤa taah	crâne	
an	ceci, cela, ce, cette, ces, ici	
(tii -)	ici (statique)	x
(kɔm -)	ici (dynamique)	
ap	brouillard	+
asəm	homme	
asəm tɔɔ kaa	agriculteur, paysan	
asiik	hier	
atɜt, tŋii atɜt, kaal pii atɜt	dimanche	+
(kaal pii - ɑɑ)	dimanche dernier	

ɑ

ɑɑkon	merci	+
ɑɑɲ	poser, être posé	

B

baat	oui (pour les hommes)	+
baetɑɑŋ, pɜr baetɑɑŋ	vert (couleur)	+
bak	poser	
baɲ	tirer (un coup de feu)	+
barɛy	cigarette	+
basɛy	oiseau	+
bɑŋ	banc (européen)	+
bɑŋriən	enseigner	+
bɑŋvɜl	tourner	+
bɛh duuŋ	coeur	+
bɜŋ	lac	+
bɜɜ, baə	si (condition)	+
(- a̤a kɔɔ)	s'il n'y a pas de	x
bɔh theˤe	balayer	x
bɔkol	personne, individu, homme	x

C

caŋ	plus que (comparatif)	x
caah	oui (pour les femmes)	+
caan	assiette	+
caan, tŋii caan	lundi	+
caaŋ	mécanicien	+
caaŋ nak, caaŋ kaa	le plus, la plus, les plus (superlatif)	x
caɛw	marcher	
cak	tirer (* pousser)	
cam	attendre	+
caŋ, pɜr caŋ	noir	
cap pdɜɜm	commencer	+
caˤah (taak)	jeter (des eaux usées)	+
caɔ	voleur	+
cɑɑk	vomir	
cbac	presser (un citron...)	
cɛɛw	aller	
cɛɛw tɑl	arriver (en allant)	
cɛˤɛ	cerf	
cəmnaa	nourriture	
cəmriəp suə	bonjour	+
cəmriiɲ	pousser à, forcer à	+
cəntaŋ	banc (petit, en bois)	
cənlɑh	entre	+
cəŋkraan	cuisine (local)	+
cəɲʔɜn	faire la cuisine	+
cəŋʔiɛt	étroit, être étroit	+
cəkhiin	femme	
cɜt, cɜt sɜp	soixante-dix	+
ciə, cəə	être (identification)	+
ciə moˤoy, ciə mooˤi	avec	+
cih	prendre (le bus...), monter en	+
cik ?	combien ?	
məʔii, mii ?	combien (d'objets) ?	
ckaa	bouche	
ckar	spatule (pour touiller)	
clak	flotter	
clɑɑm	fessier, postérieur (n.), cul	
clɑŋ	riz (qu'on mange)	
clɔh	se regarder dans	
(- clɑɑŋ)	correspondre avec	

cmah	nom	+
cɲaaɲ	bon (à manger)	+
cŋɜn	épouse, femme	
cool	entrer	+
(- kman)	approcher (en venant)	x
cɔh	1. descendre	+
	2. et (pour introduire une question)	+
Cɔh poo ?	Et toi ?	
cɔŋ krɔˁɔy	dernier	+
cpaak	hutte	
cruy	remuer (qc), touiller,	+
cruut	récolter	+
(kaa -)	récolte	
+		
cuəy	aider	+
cuəp	rencontrer, rendre visite à, aller voir (qn)	+
cumriəp laa	au revoir	x
cuuhcul	réparer	+

CH

chak	graine	
(- mɜt)	globe oculaire	
chaa	être debout	+
chak	cracher	
chaˁa	chien	
cheew	creuser	
chɜh	ancien, vieux (objets)	
chii	puce	
choom !	bien !, bon !	
chɔp	arrêter de	+

D

daɛl, dɜl	qui, que	+
daaŋ	canne, bâton	+
(- kəndaap)	gerbes de paille du toit	x
daap	bouteille	+
dap	dix	+
dee	coudre	+
dəmbaaŋ	bâton	+

dɜŋ	savoir	+
dɔmbɛy, dəmbɛy	afin de, pour	+
dɔh	1. pousser, croître	+
	2. frotter	+
duun	grand-mère	+

E

ee !	tiens !	
eevan	bagages, marchandise(s)	+
eeh kɔmlaŋ	être fatigué	+
eeh pɜl, eeh pəal	il, les, leur, leur, eux, elles	
eɲ	je, me, moi, mon, ma, mes,	

ə

əə !	mm ! (interjection de satisfaction)

ɛ

ɛɛ nii ?, ii nii ?, uu nii ?	où ? (statique)

ɜ

ɜh	donner, pour

H

haa, haa sɜp	cinquante	+
haal	riz (plante)	
haam	sang	
haap	manger	x
(- claŋ)	repas avec du riz	x
(- claŋ mɔŋ sooc)	prendre un repas	
har	voler (oiseaux)	
hɛɛl, hɛɛl taak	nager	+
hɛt spiˤi ?	pourquoi ?	
həəm	enfler	+
hɜɜy	déjà	+
hooc	mourir, décéder, crever (animal)	
hooc hɜɜy	être mort	

hɔk, hɔk sɜp	soixante	+
huu	souffler	

I

ic viɛn	intestins	
in	1. avoir, y avoir	
	2. (marqueur d'accompli)	
	3. avoir à (faire qc), devoir, falloir	
(- taŋ eeh)	tous les, toutes les	

K

kaa	1. travail	+
	2. le fait de (nominalisateur)	+
	3. ils, elles, on	
(- ŋaa)	travail	x
(tɔɔ -)	travailler	x
kaal	moment	+
(- nii ?)	quand ?	x
kaan pɜl	ils, elles (êtres vivants)	
kaat	proche	
kaˤaj, kaaˤi	en dehors de	
kaˤaɲ, kaaˤɲ	beaucoup	
kaəŋ	mois	
(- krɔɔy)	le mois prochain	x
(- mpɔɔy)	le mois prochain	
(- tɑʔɑy)	le mois dernier	
kaəʔɛy	chaise, siège	+
kah	mordre	
kaʔɛn	court	
kasekɑɑ	agriculteur, paysan	+
kaw, kaw sɜp	quatre-vingt-dix	+
kɑɑk	1. cou	x
	2. glacé, gelé	+
(- tii)	poignet	
kɑɑl nɜŋ	contre	
kɑh	piquer (insecte)	
kɑmphuən tii	avant-bras	x
kɑnloˤoy tii	doigt	
kɑŋ	bicyclette	+

kboop	sac, cartable	
kbuəŋ	tuile	+
kdaaŋ	six	
(- ən dap)	seize	
(tii -)	sixième	
kɛɛ, kaɛ	aboyer	
kɛɛw, kaɛw	verre	+
kɛh, kaɛh	récipient, canari, jarre, marmite	
(- kik)	pot	
(- ktah)	casserole	
(- tak)	marmite	
kɛˤɛ	récipient, pot, marmite	
kɜl	s'asseoir, assis, être assis, se trouver	
kɜt	penser	+
kɜt, kiət	malade, être malade	
kɜt thiək, njuh	avoir sommeil	
kəmpliəŋ, kɔmpliəŋ	joue	x
kəmphuən siiŋ	mollet	x
kəmpuŋ	en train de, être en train de	+
kənlɛɛɲ	endroit, lieu, place	+
(- pɛɛt, pɛɛt)	hôpital	+
kəndaap	gerbe	+
kənɔk duuŋ	calebasse	
kənsaa	neuf	
(- dən dap)	dix-neuf	
(tii -)	neuvième	
kəntuy	queue (d'un animal)	+
kəntuut	nez	
kəɲcak	miroir, glace	+
kət	survenir, arriver, se produire, se passer	+
kəp	corps humain	
kətraa siiŋ	griffe(s)	
kətraaˤŋ	escaliers	
kik	petit	
kiəm	mouton	
(- mee)	brebis	
kjaˤa	doigt	
kjaˤl	vent	
kjaˤa tii	doigt	
klaa	1. crier 2. route, chemin, voie, piste, sentier	

klak	tomber	
klaŋ comlaak	dos	
klaaŋ	os	
(- taah)	côtes	
klɜn	odeur	+
klɔk	verser	
kluən	en personne, personnellement, en propre, propre, à soi	+
(- ɔɔn)	lui-même, soi-même	x
kmaa	pluie, pleuvoir	
kmah	fumée	
kman	venir	
(tɜɜp taɛ -)	venir de	
(- tal)	arriver (en venant)	
kmaw tii	crayon	
knaa kaa	ils, elles (objets)	
knaʕa taah	tête	
knɛʕɛw, knɛɛʕu	enfant, jeune	
(- cəkhiin)	fille (en général)	
(- səmlɔɔŋ)	garçon	
kniəp	traverse (de charpente)	
knɔl	jaque	+
knuh taŋ	tige de bambou du toit	
knuul	sept	
(- aaw)	semaine	
(- ən dap	dix-sept	
(tii -)	septième	
kol tii	bras (partie qui va de l'épaule au coude)	
koʕoɲ, kooʕɲ	long	
kɔh	1. couper 2. ne pas, ne ... pas, pas	
kɔy tii	coude	x
kɔmlaŋ	fort, en bonne santé	+
kɔmnaat	natal	+
kɔmpləəŋ	fusil	+
kɔmrɔp kɛʕɛ	couvercle	
kɔɔ	non, ne ... pas	
(- aa-miik)	personne (pr. indéf.)	
(- kɔh)	non	
(- daəl)	jamais	+
kɔɔ ... kɔɔ ee ?	est-ce que ... ne ... pas ?	
kɔɔ miɛn	ne pas	

kɔˁɔy, kɔɔˁi	long, longtemps	
(rəjak peel -)	longtemps	x
krah	épais, être épais	
kraaɲ	alcool de riz souy	
krəmaa	"krama" (bande de tissu en coton ou en soie d'environ 1,50 m de long et 90 cm de large, à petit carreaux)	+
kraɔŋ	rivière	
krəvat, krɔvat	lancer	+
krəvat pat	jeter	+
krəəm	rugueux	
krəpaw	buffle	
krɜn	tenir	
kriik	sucer	
krɔˁɔy, krɔɔˁi	après	
kruu	maître, enseignant, instituteur, professeur	+
(- pɛɛt)	docteur, médecin	+
kruuc	orange, citron	+
(- cmaar)	citrons fermentés	+
ksaɛ	fil, ficelle, corde	+
kteey	sac (en jute)	
ktɛy	huit	
(- ən dɑp)	dix-huit	
(tii -)	huitième	
koŋ	ventre	

KH

khaac	pas encore	
khaaŋ	prêter, emprunter	
(ɜh -)	prêter	
khaɲ	côté, direction	+
(- kaˁaj)	dehors	x
(- krɔˁɔy)	derrière	+
(- lek)	dedans	x
(- liŋ)	au-dessus de	x
(- muk)	devant	+
(- ntaa)	au-dessous de	x
(- taɛw)	à droite	x
(- tiəŋ)	à gauche	x
(- tkəp)	en bas	x

khaaŋ	de (relateur)	
kheen	enfant (fils ou fille), petit (d'un animal)	
(- cəkhiin)	fille (progéniture)	
(- chaˤa)	chiot	
(- kiəm)	agneau	
(- kik)	bébé	
(- liək	poussin	
(- papɛɛ)	cabri	x
(- sɛh)	poulain	x
(- səmlɔɔŋ)	fils	
(- srɔk)	porcelet	
(- tray)	veau	
khiəw	bleu	+
khoo	vêtements du bas, pantalon	+
khooc	abîmé, être abîmé, être en panne	+
khooy	dent	
khɔh	faux (adj.)	+
khɔɔ	peigner	
(- sɔk)	se peigner	
khuh	gratter	
khuuɲ	père	

L

laan	voiture	+
(- takuu)	camion	x
laaŋ	laver	
(- kəp)	se laver	
laap	peindre	
laplaaŋ	oreille	
laaŋ, laaŋ piiŋ	banane	
leeɲ	jouer	+
(taə -)	se promener	+
(cɛɛw -)	aller se promener	+
lek	dans	
(- mpɔɔy)	à l'arrière, derrière	
ləhɔŋ	papaye	+
liɛt	poule	
(- səl)	coq de combat	
liɲ	en haut, sur	
lec	verge	
liən	vite, rapidement	+
liəŋ, pər liəŋ	jaune	+
loy	argent	+

lɔk	sel	
lɔɔm	foie	
luc	couler	
luʔɛy	pointu, être pointu	
luˤuy, luuˤi	ver de terre	
lʔaa	bien	+

M

maa	champ	
maɔŋ	heure	+
Maɔŋ cik hə̇əj ?	Quelle heure est-il ?	
maasiin, məsiin, məsin	machine, appareil	+
(- thaat səmliiɲ)	magnétophone	x
mbaw	balai	+
meˤel, meeˤl	poisson	
mə dən dap	onze	+
mə-	(unité de)	+
məat, mɜt	oeil	
məhaarik	éclair(s)	
(miɛn -)	faire des éclairs	x
mə-pɜɜn	mille	+
(tii -)	millième	+
mə-phɛy	vingt	+
(tii -)	vingtième	+
mə-rɔˤɔy, mə-rɔɔˤi	cent	+
(tii -)	centième	+
mhaap	nourriture, aliments, repas	+
miɛn	avoir, y avoir	+
(kɔɔ -)	ne pas avoir à	x
(- məhaarik)	faire des éclairs	
(- rəntah)	tonner	x
miəw	chat	
(- baa)	matou	
(- mee)	chatte	
meɲ	mère	
Meɲ	Maman	
moŋ	moustiquaire	+
moˤoy, mooˤi	un, une (numéral ou indéfini)	+
(tii -)	premier	+
mɔŋ	et (entre deux syntagmes), avec, ou, ou bien	
mɔɔt	cadet, plus jeune	

(- cəkhiin)	petite soeur	
(- səmlɔɔŋ)	petit frère	
mpɔɔy	derrière, après	
(pii -)	derrière	
muək	chapeau, casquette	+
muk	avant, devant	x
(pii -)	devant	+

N

naaŋ	jeune fille, demoiselle	
nak	personne (n.), individu, les gens, on	+
(- lom taan)	mendiant	
(- paɔt yoŋ)	bûcheron	
(- saaŋ)	danseur	x
(- taak)	commercant	+
nah	très	+
nəm	an, année	
(- an)	cette année	
(- ŋaa)	l'année prochaine	
(- taˁay)	l'année dernière	
nɜm ... cɛɛw	emmener	
nɜm ... kman	amener	
nɜw	être (qq part), se trouver, à (statique)	+
niələkaa	montre	+
nii ?	quel ?, quelle ?, quels ?, quelles ?	
(uu-, ɛɛ-, ii- ?)	où ? (statique)	
(kɔm - ?)	où ? (dynamique)	+
niil	natte (pour se coucher)	
nɔɔŋ	montagne	
ntaa	sous	
ntook	juste, pile	
ntuut	nez	

Ŋ

ŋaa	suivant, d'après, prochain	
ŋaal	lourd	
ŋaan	chaume (du toit)	
ŋec	tomber	
ŋkiə, tŋii ŋkiə	mardi	+

ɲ

ɲcəəɲ	inviter	+
ɲcɜɲ	alors (donc)	+
ɲəəp	soulever	
ɲii	femelle	+

OO

oo	vêtements de haut, chemise, pullover	
ooc	prendre	
ooc ... ɜh	apporter	

P

paak	monter	
paaŋ, tnɛˤɛm paaŋ	fleur	
paɛt	couteau, machette	
paɛt	abattre, couper (arbre)	
paɛt, paɛt sɜp	quatre-vingts	+
paˤa	deux	
(- ən dɑp)	douze	
(tii -)	deuxième	
pɑh	sec, être sec	
pɑpɛɛ, pɑpɛɛ mee	chèvre	+
(- baa)	bouc	+
pɜl, pəal, nak	elle, il, le, lui, son, sa, ses	
pəcan	lune	+
pədap, prədap	outil	+
(- reen, - thɑɑt sɔmliiɲ)	micro	+
pəhɛɛl, pəhaɛl, pəhaɛl ciə	peut-être	+
peel	moment, temps	+
(conj.)	quand	+
(- chəp)	nuit	x
(kɔɔ - tumnee kəh)	ne pas avoir le temps	x
(- nii ?)	quand ?	x
(- pak)	soir	x
(- paaŋ)	matin	x
(- rəsiəl)	après-midi	+
(- velaa)	temps (qui passe)	+
pɛt klɜn	sentir (avoir une odeur)	x
pɜɜc	gros	

pəhaah, tŋii pəhaah	jeudi	+
pəŋhooc	tuer	
pɜl, pəal	lui, il, elle, ils, elles, le, la, les, leur, leur, leurs	
pɜɽ	couleur	+
piək	rire	
pɨik	mauvais (qui n'a pas réussi)	
pjuh	orage	+
(- kmak)	faire orage	x
pkaat	épaule	
pkɔɔ	tonnerre	+
plaa	nouveau	
plɑk	goûter	+
pleew	feu	
plii	fruit	
pliiɲ	nuage	
(- akrak)	faire mauvais (temps)	
(- slah)	faire beau (temps)	
(- təcak)	faire froid	
(- thuk)	faire chaud	
pluu	cuisse	
pociə	incinérer	
poo	toi, tu, te, vous (politesse)	
pot, tŋii pot	mercredi	+
pɔŋhooc	tuer	
pɔˤɔ	cendres	
praay, raay	dix	
praat slak	folioles	x
pram, plam	cinq	+
(- ən dɑp)	quinze	+
(tii -)	cinquième	+
prɑk	couvrir, être couvert	
prɑmaɲ	chasse	+
prɜŋ	essayer	+
preah	dieu, divinité	+
prəʔɑp siiŋ	pied	x
prəʔɑp tii	main	x
prii	forêt	
prɔh	parce que	+
pruəh	semer	+
pruəy cet	triste	+
pruh, pɜr pruh	blanc	
psaa	marché	+

pseeɲ tiət	autre	+
puək kaa	ils, elles, eux, on	x
puh	fendre	+

PH

phaap	cassé, être cassé	
phaˤa	être rassasié	
phɑl	récolte (production)	+
pheˤe	trois	
(- ən dɑp)	treize	
(tii -)	troisièmen	
phlean	poutre	
phoˤon, phooˤn	quatre	
(- ən dɑp)	quatorze	
(tii -)	quatrième	
phuəj	couverture	+

R

raaj, praaj	dix	
(tii -)	dixième	x
raanhaal	balcon (sans toit)	
reen	parler	
(- təŋ kii, - jaaŋ kii)	au fait, à propos	
rəə	de (origine), depuis (localisation spatiale)	
rəluuj	pourri, être pourri	+
rəap, rəp	compter	+
rəyak	intervalle	+
rəliiɲ	lisse, être lisse	+
rəsii	tube de bambou	x
rəvɜl	occupé, être occupé	+
riən	apprendre, étudier	+
riəp, riəp cɑm, taɛ riəp	préparer	+
(- rɜp)	décrire	+
rii	ou, ou bien	+
rii ?	est-ce que ...?	+
(- kɔɔ ?)	est-ce que ... ne ... pas ?, ou non ?	x
roɲ	pousser (≠ tirer)	+
rooŋ	abri, hangar	+
roˤoj, rooʔi	vivre, habiter	

ruh nɜw	habiter	+
ruuc	déjà , finir, être fini, être terminé	+

S

saam, saam sɜp	trente	+
sak	mouillé, être mouillé	
salaariən	école	+
saŋ	entendre	
saɔt	poumon	
sat	animal	+
saw, tŋii saw	samedi	+
sɑɑm	fourchette	+
sɑɑŋ	1. construire, bâtir 2. danser	+
sɑˤɑk, sɑɑˤk	mangue	
sɛɛ, sɛɛ sɜp	quarante	+
sɜt tɜɜ	tout, tous	+
sdaəŋ	mince, être mince	+
see	sentir (une odeur)	
(- kəmpliəŋ)	embrasser (à la khmère)	
sɛɛw	soupe	
sɛh	cheval	+
(- baa)	étalon	+
(- mee)	jument	+
sɛˤɛm	humide, être humide	x
səm	étoile	
səmlɔɔŋ	homme (vir)	
səmnuə	demande, question	+
səmɔt	mer	+
səmpeah	prier, saluer	+
səŋkhɜm	espérer	+
səpbaaj cɛt	heureux, content	+
səlak	épine	
səŋkraam	guerre	+
sii	serpent	
siiŋ	jambe, pied	
sik	froid	
siɲak	geler	
siit	essuyer	
skɑɑ	sucre	+
skhah	savoir	

slaap	aile	+
slaap praa	cuillère	+
slak	feuille	+
(- plaaŋ)	oreille	
(- joŋ)	feuille (d'arbre), folioles	x
sliŋ	aîné, plus âgé	
(- cəkhiin)	grande soeur	
(- səmlɔɔŋ)	grand frère	
slɔɔŋ	mâle	
smɜɜ, smaə	moment	
smɜɜ ii ?, smaə ii ?	quand ?	
snɑɑp	tissu, étoffe	
sŋaˁaj, sŋaaˁi	long	+
sɲal	1. connaître, savoir 2. sentir (une douleur)	
sooc	viande	
(- cɛˁɛ)	du cerf	
(- liət)	du poulet	
(- srɔk)	du porc	
(- trɑy)	du boeuf	
sɔk	poil, plume, cheveu(x)	+
(- cəkɑɑ)	moustache	x
(- miət)	cils	x
(- ɲcaəm)	sourcils	x
(- səpbaay)	content, heureux	+
Poo sɔk səpbaay rii kɔɔ ?	Comment allez-vous ?	
(- təkaam)	barbe	x
(- tok)	malheureux	x
sɔk, tŋii sɔk	vendredi	+
sɔlaɲ	aimer	+
sɔt	pur (eau...)	+
spiˁi ?	quoi ?, que ... ?	
sraal	léger	+
sraŋ	pilier, colonne (pour soutenir la maison)	
srɛɛ	rizière	+
srəmaal	puce	
sriˁiŋ, sriiˁŋ	chanter	
srɔk	1. cochon, porc 2. village	+
(- baa)	vérat	
(- kɔmnaat)	pays natal, village natal, lieu de naissance	+
(- mee)	truie	

sruu	herbe	
staak	langue	
suə	demander	+
(- səmnuə)	poser une question	+
suəsdɛy	bonjour	+
suu	fourmi rouge	
svaˤaŋ, svaaˤŋ	faim, soif	
(in -)	avoir faim, avoir soif	
sʔaat	bien, beau, joli, propre, satisfaisant	+
(in -)	ˆtre satisfaisant	x

T

taa	grand-père, le vieux (+ nom propre)	+
taak	eau, liquide, jus	+
(- kɑɑk)	glace (eau gelée)	+
(- kruuc)	jus d'orange	+
(- təcak)	eau fraîche	+
(- sɔt)	eau pure	+
(- spuu)	jus de canne	
(- taaˤl, - taˤal)	eau potable	
(- taɛ)	thé	+
(- thɔmmədaa)	eau simple, eau ordinaire	+
(- trɑy)	lait de vache	
taan	demander, réclamer, mendier	+
taap	chercher	
taˤal, taaˤl	boire	
taɛ, tɛɛ	1. thé	
	2. seulement, ne ... que	+
(taak -)	thé	+
taɛ, tɜɜ	ne ... que, seulement	+
taɛ riəp	préparer	x
taɛw	gauche (≠ droit)	
taə	marcher	+
(- ... ?)	est-ce que ... ?	+
(- leeɲ)	se promener	+
tak	grand	
(aa-)	le grand, la grande	
	grand (après un autre adjectif)	
tan	donner un coup de pied à	
taŋ	voir, trouver	
(- eeh)	tous les, toutes les	
(- eeh knaa)	vous, votre, vos	

taɔh	tête	
taɔh ŋkuu	genou	
taɔm	attacher, lier	
tɑl, kman tɑl	arriver	x
tɑŋ	maison, case, habitation, chez	
tɑɑk	vendre	
(kaa -)	commerce	
(nak -)	vendeur, commerÐant	
tɑɑŋ	avoir peur	
tɑˁɑy, tɑɑˁi	avant	
teew	acheter	
teək	conduire (des animaux)	
(- ... cɛɛw)	transporter, emmener (en voiture...)	
(- ... kman)	amener	
təcak, trəcak	frais, froid, être frais, être froid	+
təmbuul	toit	x
təndii (in) ?	comment ?, comment faire pour que ...?	
təŋkii	alors (donc)	
təsii	tard	
tɜɜ	seulement, ne ... que	+
tɜk thaa	dire que, penser que	x
təəp, təəp taɛ, təəp tɛɛ	juste, à l'instant, récemment	+
tɜn	et (entre une unité et une dizaine)	+
knuul tɜn dɑp	dix-sept	
tɜp	enterrer	+
tiəɲ	droite (≠ gauche)	
tii	1. bras, main 2. être couché 3. numéro, -ième	+
(- mpɔɔj)	dernier	
(- nii)	ici	+
(- taan)	là-bas	
tkaam	menton	
tlaj	prix, coût, valeur, cher, couteux	+
tlaˁaj, tlaaˁi	large, être large	+
tlɑk	peau	
tliə	cour	+
tmɑˁɑ	pierre	+
tmɑˁɑr kan	foyer	x
tnam lek haam	vaccin	
tnɛˁm	plante	

tnɛˁm yoŋ	arbre	
tnɛˁm saaˁk	manguier	
tŋaal	front	
tŋɛɛ	écouter	
tŋii	jour, soleil	+
(- atɜt)	dimanche	+
(- vɜˁn)	demain	
tooŋ	hamac	
tɔk	table	+
(- klɜn)	sentir (avoir une odeur)	
tɔmnɜɜ	voyage	
tɔŋ	oeuf	
(- klaw)	testicules	
tɔɔ	faire	
(- tɔmnɜɜ, cɛɛw - təmnɜɜ)	voyager	
tɔɔn	vrai, juste, correct	
tɔp	dire	
traŋ	trou	
(- claam)	anus	
tray	vache, boeuf, bovin	
(- baa)	taureau	
(- mee)	vache	
traŋ	midi, après-midi	+
trənəp siiŋ	chaussure	x
truuŋ	poitrine	+
tumnee	libre	+
tuu	courir	

TH

thaa	que (complétif)	+
thah	sein	
theˁe	terre	
thiɛt	dormir, se coucher	
thoa	livre	
thɔmmədaa	habituel, ordinaire	+
thuh	chaud, être chaud, avoir chaud	
thuum	voler (voleur)	

U

uu	puiser

V

vaal	terrain vague (assez loin de la maison	+
vaak	louche (n.)	
(- claŋ)	prendre de la nourriture à la louche	
veey	frapper	+
(- knaa)	se battre	+
vən kman	revenir	
vɜt	pagode	+
vitiuk	radio	+

Y

yaam	pleurer	
yaaŋ	1. manière, façon 2. nous, notre, nos	
(- kii)	alors, donc, en conséquence, par conséquent	
(- kii hɜɜy in)	c'est pourquoi	
yaa	balcon (avec toit)	+
yɔɔ	regarder, voir	
yuul	ciel	
yoŋ	bois	

Sur 711 entrées, 270 termes, soit 37,9 % sont théoriquement compréhensibles par des locuteurs khmers et dans 32 expressions, soit 4,5 %, une partie des mots seulement peuvent l'être. Si l'on attribue à ces expressions la moitié de la compréhension, cela revient à considérer que sur les 711 entrées, 286 termes (270 + 16) sont compréhensibles, soit un taux de compréhension de 40,22 % pour un locuteur khmer.